

2

צְמַחוֹת אַחֲרֵיהֶן: וְהַבְּלִעְנָה הַשְּׂבָלִים
 הַדְּבָקוֹת אֶת שֶׁבַע הַשְּׂבָלִים הַבְּרִיאוֹת
 וְהַמְּלֵאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וַהֲנִה חֲלוֹם:
 וַיְהִי בַבֶּקֶר וַתִּפְעַם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח
 וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־
 כָּל־חֲכָמָיָה וַיְסַפֵּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת־
 חֲלֹמוֹ וַאֲיֵן־פּוֹתֵר אוֹתָם לַפְּרָעָה:

בתריהון: ז ובקעא שבליא
 לקיאתא ית שבע שבליא
 פטימקתא ומקיתא ואתער פרעה
 והא חקמא: ח והנה בצפרא
 ומפרפא רוחה ושלח וקרא ית
 כל חרשי מצרים וית כל
 חכמיה ואשתעי פרעה להון
 ית חקמה ולית דפשר יתהון

לקט בהיר

רש"י

(יב) חזר ואמר דבר זה, לפי שלמעלה יש לגמגם ולומר למה
 יאמר הכתוב דבר אחד ב' פעמים צריאות וטובות
 שמשמעותן אחד, ולזה מטעה לומר שאין צריאות פירושו
 טובות, אבל כאן שנאמר הצריאות והמלאות מוכרח ציבור,
 שהן מצי' דברים אלו טובות ומלאות אין דבר מה לשבח זו
 את המצוה (מ"ל): (יג) כי חיצת והנה פירושו דבר הנא
 פתאום ולא היה כן עד עתה, ואין לומר שהכוונה כי כאשר
 הקיץ ראה שלא היה אמת מה שראה אלא חלוס היה, כי
 אחר חלוס הראשון גם כן ויקץ וראה שחלוס היה ולא אמר
 הכתוב והנה חלוס, אלא ודאי שרק עתה שיך לומר והנה
 חלוס שרק עתה נשלם, ויתכן שבהקילה ראשונה היה אמנע
 הלילה וישן שנית כדי להשלים החלוס, אבל עתה נדד שנתו ולא רצה לישן עוד וידע כי נשלם החלוס, ועדיין קשה למה סיפר
 הכתוב דבר זה, לזה אמר והוצרך לפותרים ותפעס רוחו וחיס מהר שלא אחר חרטומיו (ג"א): (יד) רצונו לפרש חיצת
 ותפעס ואמר שהאונקלוס מרגמו קשקש כי ומטרפא רוחיה הוא מלשון צינים טרופות, אבל גם זאת צריך לדעת היאך מלא
 האונקלוס למרגמו כן, לזה אמר שהחיצה נגזר מפעמון, כי גופו היה מזדעזע ומקשקש מהמנועמות הרוח שנתוכו כמו
 שהפעמון מקשקש מהנועמת העגבל שנתוכו (רא"ם): (טו) כי פי' חיצת ותפעס הקיש פי' עשה פעולה אחת שהקיש את
 עצמו לדבר אחר, משא"כ ותפעס פירושו שהקיש בעצמו כלומר הקיש עצמו לעצמו ועשה הוא בעצמו ב' הפעולות, לזה רמז
 על ב' פעימות (ג"א), או משום שכן דרך חז"ל כשאחת אחת נכפל בחיצה לדרוש החיצה ב' פעמים, כגון וייר ב' יצירות, וכן
 רבים כזה (רא"ם), ומה שלא היה גם כאן שכחת החלוס, אפשר משום שאו לא היה יודע שר המשקים שיכול יוסף לפותרו
 ולא היה מה שהיה (מדרש"א): (טז) חיצת חרטומי נגזר מצי' חיצות חר טימי, וחר הוא מלשון לעקה כמו ניחר בהו ר'

(ז) הבריאות. שיי"ש בלע"ז: והנה חלום.
 והנה (נשלים) חלוס שלם לפניו"י והוצרך לפותרים:
 (ח) ותפעס רוחו. ומטרפא רוחיה (אונק),
 מקשקשת שנתוכו כפעמון"י, וצנכוכדנלר אומר
 (דניאל ב' א) ותתפעס רוחו, לפי שהיו שם שתי
 פעימות"י שכחת החלוס והעלמת פתרונו (צ"ר -
 מה"י): חרטומי. הנחרים צטימי מחיס"י ששואלים
 בעלמות (מה"י), טימי הן עלמות בלשון חרמי, וצמשה
 (אבלות י"ז ז) בית שהוא מלא עמיא, מלא עלמות:
 ואין פותר אותם לפרעה. פותרים היו אוחס

אור החיים

כסדר הראשון שמהיאור הוא התחלת הויתן:
 ז. וַיִּיקֶץ וגו' והנה חלוס"י אולי כי בחלוס
 השבליים לא הכיר צו בהלומו כי היה
 חולס וקיה חושב שהיה צהקן לרוב צהירות הדבר
 והכרו בלא בלבול"י כדרך החולס, אלא אחר שעמד

אור בהיר

(יא) עיין רש"י פי' והנה חלוס, אבל גם לפירושו ז"ל קשה, למה צריך לומר כל זאת. (יב) וגם זאת סימן לאמתת החלוס, וכמו

ב ותאכלנה הפרות הרקות והרעות
את שבע הפרות הראשנות
הבריאת: כא ותבאנה אלקרבה
ולא נודע בייבאו אלקרבה
ומראיהן רע כאשר בתחלה ואיקץ:
76 ב וארא בחלמי והנה | שבע שבלים
עלת בקנה אחד מלאת וטבות:
ב והנה שבע שבלים צנמות דקות
שדפות קדים צמחות אחריהם:
ד ותבלען השבלים הנדקות את
שבע השבלים הטבות ואמר אל-
החרטמים ואין מניד לי: כה ויאמר
יוסף אלפרעה חלום פרעה אחד הוא
את אשר האלהים עשה הניד

ד מצרים לבישו: כ ואכלן תורתא
חסיכתא ובישתא ית שבע
תורתא קדמתא פטומתא:
כא ועלא למעיהן ולא אתידע
ארי עלו למעיהן ומחזיהן ביש
כד בקדמיתא ואתערית:
כב ונחזית בחלמי והא שבע
שבליא סלקו בקניא חד מלון
ומבן: כג והא שבע שבליא נצן
לקון שקיפון קדים צמחון
בתריהון: כד ובצען שבליא
לקתא ית שבע שבליא טבתא
ואמרית לחרשיא ולית די מחוי
לי: כה ואמר יוסף לפרעה חלמא
דפרעה פרעה חד הוא ית די יו
עתיד למעבר חוי לפרעה:

כו שבע תו
שני אנון ו'
שבע שני ז'
כו ושבע
ובישתא דכ
(נ) שבעא
שבליא לקון
יהונו שבע

בכנ אלה הכן
שנים. ושבי
נשכח החלום
שפירש לו צס

הוא ונקרא כך
עוד, ומה שאמ
נודע לפי שיטת
הנה, כי אין לו
שפסוק הוא לק
אחד הוא מיד
הטבות הם אה
שקויית הכחו
מאמר חלום או
ומה שנתחזרה
לומר שהגם שג

מלרים. ואז
צידו לעשות

בז. יהיו

היו שני שבע

חסר מן החלום.
מנך גורל של יו

לקט בהיר

רשי

משמע כן מלשון רש"י, דרש"י ז"ל לא אמר כל "רק" שמקרא רק אמר כל "רקות" ועוד דכל הלשון של רש"י דחוק הוא לפי פירושו (דע"י): (בח) ויש גירסא יבשות כסלע, והיינו הך, שאם נתייבש נחכוון ונתקטן ונתקשה, והכחוש שאמר לנמות דקות הוא דבר אחד שנעשה דק ע"י שתייבש, וזה הפך כרמל שפירושו הכר מלא, הקש שנמוכו הזרע מלא ממנו ואז הוא רך מלחוחות שבו, ואח"כ אמר הכחוש שדופות קדום זו קללה אחרת, כלומר ראה השבלים רעים ולקטים כב' דברים חליו היה ריק מהזרע שנתחבט מרוח הקדים, וחליו השני היה רע ויבש כסלע, גם כשהכחוש סיפר החלום סיפר

אור החיים

כה. את אשר האלהים וגו'. יתבאר על דרך חומרים ז"ל (ברכות ר"ה). ג' דברים הקצ"ה נקרה עליהם והם שבע ורעב ופרנס, והוא חומרו את אשר האלהים עושה בכבודו שלא על ידי שליח הגיד וגו', שבע אלו שני שבע. רעב אלו שני

אור בהיר

(כז) וכי יש דברים בעולם מנעדרו יתנך, והיל"ל חלקים הגיד עמידות לפרעה. (בח) וזה העיקר להודיע מי יהיה הפרנס, וזה

לְמִסְנֵרְתּוֹ סָבִיב: י וַיִּצַק לוֹ אַרְבַּע
 טַבַּעַת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעַת עַל
 אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
 יד לְעֵמֶת הַמִּסְנֵרֶת הָיוּ הַטַּבַּעַת בְּתֵימָה
 לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: טו וַיַּעַשׂ
 אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם
 זָהָב לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: טז וַיַּעַשׂ אֶת־
 הַכְּלָיִם אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלֶחָן אֶת־
 קַעֲרֹתָיו וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֵת מְנַקֵּיתָיו
 וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסָּךְ בָּהֶן זָהָב
 טָהוֹר: פ שָׂשִׁי כֶּשֶׁן מְחֻבְרִין שְׁלִישִׁי יז וַיַּעַשׂ
 אֶת־הַמְּנֹרֶה זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשֵׂה
 אֶת־הַמְּנֹרֶה יָרֵכָה וְקִנְיָה גְבִיעֵיהָ
 בַּפְּתִירֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנֹה הָיוּ: יח וַיַּשְׁשֵׂה

לְגִדְנָפָה סָחֹר סָחֹר: יג וְאֶת־הָרֶגֶל
 אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְּדָהָב וַיִּתֵּב יָת
 עֲזָקְתָּא עַל אַרְבַּע זַוְיָתָא דִּי
 לְאַרְבַּע רַגְלָוְהִי: יד לְקַבְלָ גִּדְנָפָא
 הָיוּ עֲזָקְתָּא אֶתְרָא לְאַרְיִתָּא
 לְמַטְלָ יָת פְּתוּרָא: טו וְעַבְדָּ יָת
 אֶרֶיִתָּא דְאֲעִי שְׁמִין וְחַפָּא יִתְהוֹן
 דְּהִכָּא לְמַטְלָ יָת פְּתוּרָא: טז וְעַבְדָּ
 יָת מְנִיָּא דִּי עַל פְּתוּרָא יָת
 מְגִיסוּהִי וְיָת בְּזִיכּוּהִי וְיָת
 מְכִיֻּתְהָ וְיָת קְשׁוּתָא דִּי יִתְנַסֵּךְ
 בְּהוֹן דְּהָב דְּכִי: יז וְעַבְדָּ יָת
 מְנִרְתָּא דְּהָב דְּכִי נְגִידָ עַבְדָּ יָת
 מְנִרְתָּא שִׁירָה וְקִנְיָה פְּלִידְתָּא
 חֻזְרָתָא וְשׁוּשְׁנָתָא מְנֹה הָיוּ:
 יח וְשִׁטָּא קִנְיָן נִפְקִין מִסְטֵרְתָּא
 תְּלִתָּא קִנְיָ מְנִרְתָּא מִסְטֵרְתָּא חַד
 וְתִלְתָּא קִנְיָ מְנִרְתָּא מִסְטֵרְתָּא
 תְּנִינָא: יט תְּלִתָּא כְּלִידִין מְצִירִין
 בְּקִנְיָא חַד חֻזְרָא וְשׁוּשָׁן וְתִלְתָּא

כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָ
 וְשׁוּשָׁן כִּן לְשִׁטָּא קִנְיָ
 מְנִרְתָּא: כ וְכַמְנֵךְ
 כְּלִידִין מְצִירִין
 וְשׁוּשְׁנָתָא: כא וְחֻזְרָא
 קִנְיָן מְנֹה וְחֻזְרָא תַחַת
 מְנֹה וְחֻזְרָא תַחַת הָ
 לְשִׁטָּא קִנְיָן דִּן
 כב חֻזְרָיְהוֹן וְקִנְיָה
 בְּלָה נְגִידָא חַדָּא
 כג וְעַבְדָּ יָת בּוֹצֵי
 וְצִבְיִתְהָא וּמַחְתֵּיִתְהָן
 כד כְּפָרָא דְּהָב דְּכִי
 כה מְנֹהָ: כו וְעַבְדָּ
 דְּקַמְרָת בּוֹסְמָא
 אִמְתָּא אַרְבַּה וְיָ
 מְרַבַּע וְתַרְתִּין אִמְיָ
 הָיוּ קִרְנֹהִי: כז וְחִפָּ
 דְּכִי יָת אֲגָרָה וְיָת
 סָחֹר וְיָת קִרְנֹהִי וְיָת
 דְּדָהָב סָחֹר סָחֹר
 עֲזָקוֹן דְּדָהָב עַבְדָּ
 לְדִירָה עַל תַּרְתִּין וְיָ
 סְמָרוּהִי לְאַתְרָא לְיָ
 יָתָה בְּהוֹן: כח וְעַבְדָּ
 דְאֲעִי שְׁמִין וְחַפָּא
 כט וְעַבְדָּ יָת מִשְׁ
 קוּדְשָׁא וְיָת קַמְרָת

קָנִים יִצְאִים מְצִידֵיהָ שְׁלִשָּׁה | קִנְיָ מְנֹרֶה מְצִידֵיהָ הָאֶחָד
 וַיְשַׁלְשֵׁה קִנְיָ מְנֹרֶה מְצִידֵיהָ הַשְּׁנַיִם: לט שְׁלִשָּׁה גְבִיעִים מְשֻׁקְּדִים
 בְּקִנְיָ הָאֶחָד בַּפְּתֹר וּפְרָחַ וַיְשַׁלְשֵׁה גְבִיעִים מְשֻׁקְּדִים בְּקִנְיָה

אור החיים

יז. וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּנֹרֶה וְגו'. תמלא בכל המעשה שדייק לשון המעשה כלשון המלצה ולריך לדעת למע שונה במנורה שצמורה אמר מנורת זהב וכסף אמר את המנורה. ואולי כי לפי מה שאמרו ז"ל בהקומץ רצה (מנחות כ"ח:) כי המנורה צאה גם מהמנחות^ט דכתיב תעשה לרבות, לזה אמר כי מנורת זהב לומר כי מה

שהחיר צריצוי תעשה אינו אלא לדורות אצל צמסכן מעבד להיות זהב, ולזה הסמיך מנורת זהב צלא הפסקה^ט) לומר שאין מעשך צמנורה אלא של זהב. או על זה הדרך מנורת זהב ולא מנורת שאר מחכות בגם שהכשרתים לך, ודקדוק זה אין שייכות להודיע צמעשה אלא הודיע שקיים מלות כי ועשאה זהב וזהב:

אור בהיר

סד) גם משאר מחכות. (ט) פירוש אות התי"ו שבסוף המילה מקשר ב' המצבות יחד, ומצבת מנורת היא כמו חלי מיצה, והלימוד דרך ה' הוא כעין היקף, שהכחוש הסמיך והקיש אותם יחד, לומר זו יהיה מזו דוקא, ולדרך ה' ישנו הדרוש צמשמעות הכתוב.

צִלְעֹתָיו עַל
 כח וַיַּעַשׂ אֶת־שִׁמֹן הַ

כח. וַיַּעַשׂ אֶת
 זכרון

אֶחָד כַּפֹּתָר וּפָרַח בֶּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים
הַיִּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה: ^א וּבַמִּנְרָה
אַרְבַּעַה גְּבַעִים מִשְׁקָלִים כַּפֹּת־רֵיָהּ
וּפְרָחֶיהָ: ^{בא} וּכְפֹתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמִּנְהָ וּכְפֹתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמִּנְהָ וּכְפֹתָר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמִּנְהָ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים
מִמִּנְהָ: ^{בב} כַּפֹּת־רֵיָהֶם וּקְנָתָם מִמִּנְהָ
הָיוּ פְּלֵה מְקֻשָּׁה אַחַת זֶהָב טָהוֹר:
^{כג} וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתְּיָהּ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ
וּמַחֲתֹתֶיהָ זֶהָב טָהוֹר: ^{כד} כֶּפֶר זֶהָב
טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־פְּלִיָּהּ: ^{כה}
וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים
אֲמָה אַרְבּוֹ וְאֲמָה רְחִבּוֹ רְבֹוע
וְאֲמָתַיִם קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו:
^{כו} וַיִּצַּף אֹתוֹ זֶהָב טָהוֹר אֶת־זָנָו וְאֶת־
קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ
זָר זֶהָב סָבִיב: ^{כז} וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת זֶהָב
עָשָׂה־לוֹ | מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי
צִלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׁאת אֹתוֹ בָּהֶם:
^{כח} וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זֶהָב: ^{כט} וַיַּעַשׂ
אֶת־שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר מְעַשֶּׂה

כלידיו מצירין קנניא חר חזור
ושושן בן קשתא קניו דנפקין מן
מנרתא: ^א ובמנרתא ארבעא
כלידין מצירין חזורהא
ושושנהא: ^{בא} וחזור תחות תרין
קניו מנה וחזור תחות תרין קניו
מנה וחזור תחות תרין קניו מנה
קשתא קניו דנפקין מנה:
^{בב} חזורהו וקניהו מנה הו
פלה נגידא קרא דהב דכי
^{כג} ועבד ית בוצינהא שבעא
וצבינהא ומחיתהא דהב דכי:
^{כד} כפרא דהב דכי עבד יתה וית
כל מנהא: ^{כה} ועבד ית מדבחה
דקטרת בוסמיא דאצי שטין
אמתא ארבה ואמתא פתיה
מרבע ותרתין אמין רומה מנה
הו קרנהו: ^{כו} וקפא יתה דהב
דכי ית אנה וית כתלונה סחור
סחור וית קרנהו ועבד לה דיר
דדב סחור סחור: ^{כז} ותרתין
עזמן דדב עבד לה מלרע
לדירה על תרתין ויתה על תרין
סמרוהו לאתרא לאריסא למטל
יתה קהו: ^{כח} ועבד ית אריסא
דאצי שטין וקפא יתהו דהבא:
^{כט} ועבד ית משחא דרבוחא
קודשא וית קטרת בוסמיא דכי

אור החיים

כה. ויעש את מזבח הקטורת. זה הוא מקום ומה שזוהי עליו מאומר מכלל כתבתי צפ' זכרונו כי פנימי מהאומר אחריו, תרומה צפסוק וכן תעשו (כ"ה ע').

ה לה
ית
די
נפא
ית
תהו
עבד
ית
ות
נפד
ית
ית
דקא
הו:
דקא
הר
שרה
ירין
תא
זד
ים
ה
שמן
בלא
של
ואר
זות
ה

זד
זב

מקץ

א ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה הלם והנה עמד על היאר:

ויהי מקץ. נאמר כאן מקץ ונאמר באברהם מקץ עשר שנים (לעיל טו ג). מה להלן סוף עשר שנים אף כאן לסוף עשר שנים. ופירוש ויהי מקץ דהיינו לסוף עשר שנים ועוד שנתים (מנ"י מקץ ב) א. ויהי מקץ שנתים ימים. בגימטריא בקץ עשר שנים א.

ב והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרענה באחר:

שבע פרות. על שם עגלה יפיה מצרים (ימיה טו כ). ולמה שבע, על שם מצרים לודים להבים נפתוחים² פתרוסים כסלוחים כפתורים (לעיל י יג יד) שהם שבעה. וז' עממים מארץ כנען יתפרנסו ממצרים.

76 ה ויישן ויחלם שנית והנה | שבע שבלים עלות בקנה אחד בריאות וטבות:

בקנה אחד. ג' במסורת. תרי הכא (ונפסוק כג) ואידך גבי מגורה (שמות לו יט)². לפי שהשובע הוא אור לעולם. ולכך ראה בטובות בקנה אחד³ ובשדופות לא ראה בקנה אחד. רמז ששני השובע יהיו כולם שוים לטובה אבל הרעות לא היו שוין לרעה אלא כל אחד יותר רעה משלפניו. L

א. כ"ה בכתיב. ובסי' עיטור בכורים הוסיף וגרע משום הגירסא המשובשת שבדפדפי: ויהי מקץ שנתים ימים בגימטריא מקץ עשר שנתים. והנכון לנו הנוסח שבכתיב. ובפיער: בא קץ עשר שנים. ב. ועוד ג' "בקנה" (תרי בשמות בה. לג וחד שם לו, יט) אבל ב' שואית רק אלו הני.

1. ד"א קץ שם לחשך (איוב כח, ג) וכו' מדבר ביוסף בשעה שנאסר בבית האסורים היה שם עשר שנים והיה לו לצאת באחת עשרה, הוי קץ שם לחשך וכו' א"ל הקב"ה אתה הבטחת עליו שחי זכירות, חייך עשה עוד שחי שנים, שני ויהי מקץ שנתים ימים. וכפי רבינו מובא בס' מושב זקנים מפי אחד מרבותיו. ולפי' מחיישבת לשון "מקץ" שמשמעה שיש לו התחלה, ואף כאן מתחילת הזמן ששמוהו בבית הסוהר, שנגזר עליו להיות שם י שנים וע"ז נתוספו לו עוד ב' שנים. ועיין לעיל לט, כ ד"ה אשר אסורי המלך.

2. בדפדפי "ענמים" במקום "כפתורים". וי"ל לפי נוסח זה דלא מנה כפתורים דהם מזרע כסלוחים כשיטת הרמב"ן, עיי"ש ומנין שבע הוא מצרים וששת בניו. וע"ע מ"ש"כ בעטורת אד"ר בנה.

3. בהעמק דבר ביאר שהשובע היה רק במצרים ע"כ נאמר בו "בקנה אחד", משא"כ בשבלים הרעות לא נאמר כך, לרמז על הרעה שיהיה גם בשאר הארצות. וכ"כ הרמב"ן בפסוק ב' ד"ה והנה מן היאור עלות. ובפשוטו יל"פ כי שבע השבלים אע"פ

שיוצאות מקנה אחד הן בריאות וטבות, שלא כדרך הטבע, והן רומזות על שפע שלא כמנהג העולם. וברשב"ם: בקנה אחד. סימן לשובע. לכל גרעין שבע שבלים. ובכלי יקר: והנה שבע פרות אחרות (פסוק ג). קראם "אחרות" לפי שנאמר (תהלים קמו, יד) השם גבולך שלום חלב חטים ישיבעך, וכד משלם שערי מכרא נקיש ואחא חגרא (בבא מציעא נט, א) וכל אחד נעשה אחר לחבירו, חלק לבם. ואינן לאחריים. ומטעם זה נאמר "אחרות". אבל שני הטובה כולם שוים לטובה ע"כ. ולהלן לגבי בקנה אחד ביאר באופן אחר: ואצל הרעות לא נאמר "בקנה אחד" לפי ששבע שני השובע היו רצופים בזה אחר זה על כן עלו בקנה אחד המצרפם. אבל שבע שני הרעב לא היו רצופים כי אחר שנתים ימים כשבא יעקב פסק הרעב וחזר במותו על כן לא נאמר בקנה אחד עכ"ל. ובפ"י הרוקח עה"ת הוסיף על רמז רבינו: שנה אחרונה קשה ומשכחה הראשונה (כמ"ש בברכות יג, א צרות אחרונות משכחות אח הראשונות).

מסורה זו היא סימן לחג החנוכה שלעולם יהול בשבת פי מקץ.

הוצאת ססויט סלוגייט

[שע"ב ב']

גמירנא, נהי נמי דודאי הפירוש כפשוטו דלא גמירנא הלכות ברכת המזון, מ"מ נתכוונו גם כן שלא זכו להמשיך ברכה אל המזון, ונשאר העולם משומם, ואין לך יום שאין קללתו מרובה בעו"ה (כסוטה מ"ט ע"א), והכל מפני שלא זכו לתלמידיו לשמשו כל צרכו, ולא היה מי שמלא מקומו שינחו ברכות על ראשו.

וזה אני חושב פירוש הפסוקים במשלי (ל' י"ח) שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים, דרך הנשר בשמים, דרך נחש עלי צור, דרך אניה בלב ים, ודרך גבר בעלמה. כי הנה חז"ל כשרצו להפליג מיעוט ידיעה בתורה אמרו בארבעה לא מצינא בשית מצינא (ב"מ קי"ד ע"ב), פירוש אפילו ד' סדרי ש"ס הנוהגים בכל מקום ובכל זמן לא מצינא, מכל שכן דלא מצינא בששה סדרים כולם. והנה מיתת תלמידי חכמים הוא ג' פליאות, הנני יוסיף להפליא העם הזה הפלא ופלא (איכה כ"ט י"ד), ואם ימות ח"ו ולא ישאר אחריו דמצינא בארבעה ומכל שכן בשית, זהו רע ומר, כמו שאמרו תלמידי דרב נח נפשיה דרב וברכת מזוני לא גמירנא. והיינו דקאמר שלשה המה נפלאו ממני, פירוש ראיתי עני עמי בג' פליאות בעו"ה, כי מת רבי עטרת ראשי, וארבעה לא ידעתי, בארבעה לא מצינא, וברכת מזוני לא גמירנא.

ואמר דרך נשר בשמים, לפי האמור לעיל כי כשמסתלק ח"ו מהעולם

וחנה חנוך מת קודם דור המבול והיתה מיתתו במדת הדין, ולא השאיר אחריו שפע ברכה בארץ, אדרבא היתה הארץ שממה אחרי הסתלקותו. על כן אמר (בראשית ה' כ"ב) ויתהלך חנוך את האלוקים ואיננו כי לקח אותו האלוקים מידת הדין דייקא, כי אילו נסתלק במדת הרחמים לא יאמר עליו ואיננו, כי השאיר רושם ברכתו בארץ, אך כי לקח אותו אלוקים, על כן ואיננו.

אמרו חז"ל (ברכות מ"ב ע"ב) כי נח נפשיה דרב אמרו תלמידיו ניכול נהמא על נהר הנקא, ואיבעיא להו אי מקרי קביעות כהאי גוונא או לא, [קם רב אדא בר אהבת] ואהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחרנא, אמר נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמירנא, ומסקנת הלכה דכהאי גוונא הוה קביעות. והענין, כי כל זמן שהיתה שפעת ברכת ה' רבה על עם ה' לא היה מקרי קביעות כי אם בהסיבה על המיטה כדרך שהמלכים אוכלים, ומאז הלכנו קדורנית אומרים ישיבה דידן כהסיבה לדידהו (תוסי שם ע"א ר"ה הסבו), וכן כל שהשפע מתמעט בעו"ה יוגרע כבוד ההסיבה. על כן כמות רב הבינו התלמידים כי ירד קללה לעולם ונשתלחה מארה במזון, כי לא הניח מתלמידיו מי שימלא מקומו, וראוי למעט בכבוד ההסיבה, עד שאפילו ניזל וניכול נהמא בדוך פלן יקרא הסיבה. והיינו נח נפשיה דרב וברכת מזוני לא

חנוך נסתלק במדת הדין

פשוטתק רב תמקט השפע וכלו גם סעודה על אם הדרך השפה לקביעות

בהסתלקות הצדיק יש שלש פליאות, ואם לא משאיר אחריו תלמיד ראוי, ארבע

כשהצדיק מסתלק במידת הדין השטן מתהוק, וישראל נתונים בתוקף הגלות

של : את לא היתה כדי עותד דברי ו של זמרת על ושמנו וכל. ולא גידים ש לי קשות ; על פידא. " כ"ב גנוחה לילך מפי ז ולא

ליברמן ב. א"ל א לפני ו. שכן על פי חוקת [ל' א'] ח. עיין מכוונה זוס ח'

ררוש חתם סופר הגאון

חלק ה הגבורה נוסף לזו"ה

מכון חתם סופר

הספד ז' האון בני גגן אולר זצ"ל

ויחי מקץ. במדרש רבה (פ"ט ז'), (תהלים מ' ב') אשרי הגבר אשר שם ה' מצטחו, זה יוסף, ולא פנה אל רבבים, ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי נתוסף לו שתי שנים. והקשו המפרשים, (א) המדרש סותר את עצמו, בתחלה אמר אשרי הגבר אשר שם ה' מצטחו זה יוסף, ושוב אמר ששם צטחונו בצער ודם, (ב) מה עול עשה יוסף כמה שעשה השחדלות בדרך הטבע הרי כך היא המדה, ובכתיב בכל אשר "תעשה". ונראה בזה דבצרכות (ל"ה ע"ב) ת"ר ואספת דגן הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל, ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם זורע בשעת זריעה וחורש בשעת חרישה כו' אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, ומסיק אמר אביו הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידן כרשב"י ולא עלתה בידן, ופירש המהרש"א בחא"ג דרק מוטטין בני עלי' יכולין להיות במדריגת רשב"י עיי"ש, וראיתי בעלי חיים שפירש דגם יוסף והשבטים נחלקו בהך פלוגתא, השבטים סברו כרבי ישמעאל כדכתוב לעיל (ל"ז י"ב) וילכו אחיו לרעות את לאן אציהם בשבט, פירש"י נקוד על את שלא הלכו אלא לרעות א"ע, ויוסף סבר כרשב"י, כמש"כ שם (ל"ז ג') כי בן זקונים היא לו, פירש"י ואונקלס תרגם בר חכים היא לו שכל מה שלמד בשם ועבר מסר לו. וי"ל דמי שאחז בשיתת רשב"י אסור לו לשנות שיטתו אח"כ, והוה בכלל עשה תורתך קבע ועיין ברע"ב שם, ומתה א"ש דברי המדרש, אשרי הגבר אשר שם ה' מצטחו זה יוסף שכן הו' שיטתו כשיטת רשב"י, והו' דבוק רק בחורה והו' לו צטחון אמתי בהשי"ת, ולפי שאמר לשר המשקים זכרתי כו', ושונה שיטתו לעשות פעולה, דלדידי' לפוס מדריגתו הוה פגם, ע"כ ניתוסף לו שני שנים.

ויחי מקץ. בצ"ר (ריש פרשתן) איתא (איוז כ"ח) קץ שם לחושך זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה, ד"א קץ שם לחושך זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בצית האסורים. ותחלת המדרש לריך ביאור מהו השייכות לכאן. ונראה לפרש בעז"ה, דהנה המפרשים פירשו קץ שם לחושך, על חשכת הגלות, כמו שכל הגלויות הו' להם סוף וקץ כמו כן גלות דידן המר והחל יהו' לה סוף וקץ במהרה בימינו, וקץ זה יהו' ע"י לימוד תורה"ק, כמו שדרשו בצ"ב (ח' ע"א) גם כו' יתנו"ו בגוים עתה אקבלם כו' (בושע ח' י'), אמר עולא פסוק זה בלשון ארמית נאמר אס תנו כולו עתה אקבלם, והחיד"א בנהל קדומים כתב רמז עכ"כ לעיל (כ"ח ע"ז) ויקץ יעקב משנתו, הקץ לגלות יהו' ע"י משנתו, והנה פונשו של יוסף שהולך להחפש בצית האסורים הו' משום לשון הרע, הגם שכוונתו הו' לשמים מ"מ לגדול ערכו הו' פגם בדבר, ואיתא בערכין (ט"ו ע"ב) א"ר חמא צ"ר חנינא מה תקנתו של מספרי לה"ר אס ת"ח הוא יעסוק בחורה וכו', וזה פירוש דברי המדרש, ויהי מקץ שהקץ של חבישת יוסף הו' כשהגיע הזמן, ובדלחי הו' תלוי בלימוד תורה, כי זהו התיקון של לשכ"ר, וכ"י קץ שם לחושך של הגלות שחלוי בלימוד התורה"ק.

דעולות בקנה אחד. כתב בצטל הטורים ג' במסורה, צ' הכא ובפסוק כ"ב, ואידך גבי מנורה (שמות ל"ז י"ט), לפי שהשובע הוא אור לעולם, ולכך ראה צטבות בקנה אחד ובשדופות לא ראה בקנה אחד, רמז ששני השובע יהיו כולם שוים לטובה, אבל הרעות לא היו שוין לרעה אלא כל אחד יותר רעה משלפניו עכ"ל"ק.

הרב"ג ר' רפאל צילקזר צ"ח
 אול"ץ פר"מאן
 ויג צק"ק ב"ג ש"ג

בקודש. ואומר אני עפ"י דרכו, לפי מה ששמעתי מחכם א' לפרש הכתוב (איכה ג' מ') נחפשה דרכינו ונחקורה, דבערכין (ט"ז ע"ב) איתא א"ר טרפון חמה אני אם יש בדור הזה שיכול להוכיח אפילו אם אומר לו טול קיסם (עצירה קטנה) מבין עיניך אמר לו טול קורה (עצירה גדולה) מבין עיניך עיי"ש, ולפי"ז הענה היעולה לכלול גם את עצמו בהתוכחה ואז לא יוכלו להשתיקו, וזהו נחפשה דרכינו, ואז ונח"קורה", שנחה טענת טול קורה מבין עיניך כיון שכולל גם את עצמו בעצירה, וזהו הרמז כאן וידבר שר המשקים את פרעה, ששר המשקים הדובר ומוכיח לרבים דיבר את פרעה, לגלות חטאים מלשון כי פרעה אהרן, את "חטאי" אני מזכיר היום, שגם חטאי אני מזכיר וע"כ אוכל לעורר גם את אחרים ולא שייך טענת טול קורה מבין עיניך.

בהלומי הנני עומד על שפת היאור. ויל"ד דצריש הפרשה כתיב ופרעה חולם והנה עומד על היאור, ולריך להבין השינוי למה הוסיף תיבת "שפת" היאור כשסיפר החלום. וראיתי צבני יששכר תשרי (מאמר צ' אות כ"ד) שפירש הקרא בתהלים (פ"א ו') עדות ציהוסף שמו בלאתו על ארץ מלרים שפת לא ידעתי אשמע, שפרעה לא רצה שיוסף ישמע החלום כמו שהי' באמת, ושינה דברים צסיפור החלום, ויוסף הרגיש בזה על ידי שניתוסף לו הי' בשמו, וזהו עדות ציהוסף שמו שניתוסף לו הי' בשמו ועל כן שפת לא ידעתי מה שהוסיף לי פרעה אשמע, עיי"ש.

ויל"פ הענין דהנה צישמח משה (ד"ה עוד י"ל עפ"י) כתב דענין על היאור צא לרמז שלא יוכל לבטל הגזירה צכישוף, כצסנהדרין (ס"ז ע"ב) גבי זעירי זבן חמרא, דצמים אין

וילעג"ד נראה דהמסורה מרמז דהשוצע בעולם תלוי בתורה שצא מדרום שבה המנורה. ועיין דדרשות חת"ם (צהספד על רבו הק' מהרנ"א זל"ל) שפירש בצרכות (מ"ב ע"ב), כי נח נפשי' דרב אזלי תלמידיו בתרי' כי הדרי אמרו ניזול וניכול לחמא אנהר דנק, בתר דכרכי יתבי וקא מיצטיא לכו הסצו דוקא תנן אצל ישצו לא או דילמא כיון דאמרו ניזול וניכול ריפתא בדוכתא פלניתא כי הסצו דמי, לא הוה בידיהו, קס ר' אדא בר אבהו אהדר קרעי' לאחורוי וקרע קריעה אחרינא, אמר נח נפשי' דרב וצרכת מזונא לא גמרינן וכו', דנכלל בזה דענין קציעות תליא לפי גודל השפע דכל שגדול השפע טפי עושים קציעות טפו, ולהכי בקמאי רק הסוזה היה קציעות, ושוצ אח"כ שנתמעט השפע הי' קציעות צישיבה, וכל שנתמעט השפע ראוי למעט בצבוד הקציעות, והס אמרו ניכול צדוך פלן, והענין משום דהשפע תליא בצכות התורה וע"י מיטוע התורה מתמעט השפע, וזהו הרמז נח נפשי' ואין מי שימלא מקומו, ואין בענין צרכת המזון, להמשיך צרכה להמזון לא גמירנא, אין כוחנו גדול כ"כ, עכדכ"ק ועיי"ש. נשמע מזה דשוצע העולם תליא בגדלות התורה, והנה צב"ב (כ"ה ע"ב) אחז"ל א"ר יצחק ברנאה שיחכים ידרים, וסימנך מנורה צדרום, ותורה אור עיי"ש, וא"כ א"ש הרמז דשצע שני השוצע צאות בצכות שצע קני המנורה שמשס תלא תורה לישראל.

וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר היום. צנועס מגדים פירש שר המשקים, הוא הדורש אגדה ומוכיח את הרבים ועפ"י תיקוני זוה"ק שדורש הפסוק (משלי ט' ה') ושחו ציין מסכתי על צעלי אגדה שמושכין לבו של אדם כמשקים עיי"ש לדרכו

תִּדְבַר בְּעֵינַי פְּרַעַה וּבְעֵינַי כָּל־עַבְדָּיו:
 וַיֹּאמֶר פְּרַעַה אֶל־עַבְדָּיו הִנְמַצָּא
 כֹּזֵה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: שלישי
 → וַיֹּאמֶר פְּרַעַה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ
 אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת־כְּלֹזֶאת אֵין־נָבוֹן
 → וַחֲכָם כְּמוֹךְ: מ אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי
 וְעַל־פִּיךָ יִשָּׁק כָּל־עַמֵּי רֶק הַכֶּסֶף

פרעה ובעיני כל עבדיו:
 לה ואמר פרעה לעבדיו
 הנשכח ברין נבר די רוח
 נבואה מן קדם יי בהי: לט ואמר
 פרעה ליוסף בחר דאודע יי יתך
 ית כל דא קית סקדתן וחכמים
 בותך: מ את תהי ממנא על ביתי
 ועל מימך: יתון כל עמי קחור
 קרסי מלכותא קרין איתי קר

לקט בהיר

רש"י

לט) מביא התרגום לראיה שאין פיי הנמצא שאין במציאות
 או לא היה במציאות עד עתה חכם כזה, שא"כ היה לו
 לתרגום האישמכח או המשמכח, וממה שמרגש הנשכח
 פירושו מי יודע שאנחנו נשכח, ובלא חיפוש פשיטא שלא
 נשכח, אלא אפילו אחר החיפוש (רא"ם), וההכרח לזה הוא,
 שלא צא לפאר ולשבח את יוסף שא"כ היה לו לעשות זאת
 אחר פתרון החלום קודם שאמר יוסף ועמה ירא פרעה וכו'
 גם מה שאמר הכחוש וייעב הדבר בעיני פרעה וכו' היל"ל
 אחר פתרון החלום, אלא ודאי שייטב בעיניהם עתה, והשיב
 לדברי יוסף שאמר שגריך לבקש חכם ועבון אמר שלא יועיל
 הבקשה והחיפוש, וכמו שפירש"י בדיבור הסמוך, אלא ששם אמר זאת ליוסף עתה, וכאן אמר לעבדיו כמי שמתייען וכיון
 שראה שגם עבדיו מסכימין לדעתו אמר אומר ליוסף (ג"א): (מ) מלשון מוון, ועל משק ביתי מתרגמינן פרנסא, ובה נכלל
 כל הצורך לאו דוקא מוון, א"כ כוונת האונקלוס באומרו יתון כל הצורך לאו דוקא מוון ואינו מלשון נשק וכלי זיין, שאין
 עניינו לכאן, ובעבור שהוא יוסף לא יתן משלו הוסיף רש"י ואמר יהיו נעשים על ידך, ומביא ראיות שאפילו רק נעשה על
 ידו נקרא ישק (רא"ם): (מא) פיי לא אמר שכסאי יהיה גדול מכסאך שאלו יהיה נשמע שגם אתה מלך, אלא אמר אגדל
 פיי אני אגדל ממך בענין זה של הכסף שהוא כעני למלוכה כמו שפרש"י והולך (רא"ם), ומסר הבי"ת כמו ירחלו מים

הארץ: (לח) הנמצא כזה. (כתרגומו) הנשכח
 כדק"ט, אם נלך ונבקשנו הנמצא כמוכו (ג"א),
 הנמצא לשון תמיכה, וכן כל ה"א המשמשת בראש
 תיבה ונקודה בחטף פתי"ח: (לט) אין נבון וחכם
 במוך. לבקש איש נבון וחכם שאמרת לא נמצא
 כמוך: (צמ) ישק. יתון יתפרנס (חוקק), כל לרכי עמי
 יהיו נעשים על ידך, כמו (פ"ו צ) וכן משק ביתי, וכמו
 (תה צ י"ג) נשקו צר גרנישוין בלע"י: נרק הכסף.
 שיכיו קורין לי מלך"א: כסא. לשון של המלוכה*.

שנינו נטחאות * שם המלוכה.

אור החיים

זה שיש בו רוח וגוי' לא ממנו ולא מקלחו:
 לפי' אין נבון וגוי' מ"ה פיי אין נבון וחכם שיכיה
 ראוי לעשות דבר זה כמותך שאתה יש
 כך רוח חלבים כמו שאמר למעלה שהוא יותר
 מנבון וחכם:

כלל כל הארץ:
 לה. הנמצא כזה וגוי'. טעם שלא אמר הנמצא
 איש אשר וגוי' כזה"ב, כי אז היה
 נשמע כי נמצא איש אשר בו רוח חלבים אלא שאינו
 בדומה"ה) ולא כן נתכוון לומר אלא שלא נמצא מין

אור בהיר

מזג) שאין לומר תיבת כזה, מקודם שאנו יודעים על מה אומרו.
 (מד) שפיי תיבת כזה הוא כמוהו אינו נמצא, אבל מקלחו יש
 בנמצא, וא"כ אם יאמר הכחוש קודם תיבת כזה, יהיה פירושו שממש רוח חלבים כזה אינו בנמצא, אבל מקלח רוח חלבים יש
 בנמצא, מה שאין כן כמו שאמר הנמצא כזה, פירוש ממש כיוסף אינו בנמצא, אבל מקלח כיוסף יש בנמצא, ואח"כ מפרש הכחוש באיזה
 דבר אמרתי שממש כיוסף אינו בנמצא, זה רוח חלבים, אבל חכם ועבון כיוסף יש בנמצא, משא"כ בפסוק הסמוך שאמר אין נבון וחכם
 כוון, פירושו שיש נבון וחכם הרבה אלא שאינם כוון. (מזג) מה זה ראייה מאמר שהודיעו-ה' כל זאת שאין נבון וגוי'.

שנינו נטחאות * שם המלוכה.

שני
 בנשון
 יאתון
 תחות
 ורוא
 גניז
 שני
 זקרים
 ארעא
 בעיני

ות כל
 ונקוד
 כ"ה כי
 ז קטן:
 ו הדיה
 לקיום

כל ממט
 שרש"י
 טעוין
 ית עתה
 וא נכסי

ד אלא
 הרעב
 שכחבו
 ה לולת
 ו כמו

ש קודם
 מלרים
 אומרו
 גוי' כאן

אֲנִי־לִי מִמֶּנִּי: מֵא וַיֹּאמֶר פְּרַעְה אֱלִי־יוֹסֵף
 רֵאֵה נְתַתִּי אֶתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 מִב וַיֹּסֶר פְּרַעְה אֶת־טַבְעֵתוֹ מֵעַל יָדוֹ
 וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבֹּשׂ אֹתוֹ
 בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזֹּהָב עַל־
 צַוְאָרוֹ: מֵג וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת
 הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לּוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו
 אַבְרָךְ וַנִּתֵּן אֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ

מִנֵּי: מֵא וַאֲמַר פְּרַעְה לְיוֹסֵף חַיִּי
 מִנִּיתִי יִתֶּךָ עַל כָּל אֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם: מִב וַאֲעֲדִי פְרַעְה יִת
 עֲזָקְתָּהּ מֵעַל יְדָה וַיִּתֵּב יִתָּה עַל
 יְדָא דְיוֹסֵף וַאֲלִבִּישׁ יִתָּה לְבוּשִׁין
 דְּבוּזִין וְשׁוּי מְנִיכָא דְדַהֲבָא עַל
 צַוְאָרָה: מֵג וַאֲרַכִּיב יִתָּה בְּרַתְבָּא
 תְּנִיחָא (מֵג תְּנִינָא) דִּי לָהּ
 וַאֲכַרְיוּ קְדָמוּהִי דִּין אֲבָא
 לְמִקְבָּא וּמִנֵּי יִתָּה עַל כָּל אֶרְעָא

דְּמִצְרַיִם: מֵד
 אֲנִי פְרַעְה ו
 גְּבַר יִת יְדָה
 לְמַרְכָּב עַל
 דְּמִצְרַיִם: מֵה
 יוֹסֵף גְּבַרָא
 וַיִּתֵּב לָהּ יִתָּה
 רְבָא דְאֹן
 עַל (שְׁלִישׁ)

ריכא, וכדצרי
 אצרך זה יוסף
 בן דורמסקי
 הכתובים אין
 נכנסים* ויול
 וגוי: (מד) א
 גזירה* על מי
 ובלעדך. ש
 אני הריכא מ
 הכסא (אלה)
 את ידו וא
 פענח. מפר
 במקרא: פו
 פרע* על*
 שני נסחאות * בכ
 תיבות כל עדיך
 לשרים כענין בג
 הענין ולא מפני
 ועל דבר אשמו,
 בפני עזמו, ו"ל
 למשכב זכר מתוך
 ועיין צפ' וישב כ

לקט בהיר

רש"י

כמו (מ"א ח' ל"ז) ויגדל את כסאו מכסא אדוני המלך:
 (מא) נתתי אתך. מניתי יתך (אונק), ואעפ"כ לשון
 נתיבה הוא"כ כמו (דברים כ"ו י"ט) ולתתך עליון, בן
 לגדולה בן לשפלות נופל לשון נתיבה עליון, כמו (מלאכי
 ב' י"ג) נתתי אתכם נבזים ושפלים: (מג) ויסר פרעה
 את טבעתו. נתינת טבעת המלך הוא אות"כ למי
 שנותנה לו להיות שני לו לגדולה (ש"ט): בגדי שש.
 דבר חשיבות הוא צמרים: רביד. ענק, ועל שהוא
 רלוף בטבעות קרוי רביד, וכן מרזדים רבדתי ערשי
 (משלי ז' ט"ז), רלפתי ערשי מרלפות, כלשון משנה (מדות
 א' ח') מוקף רודין של אבן, על הרובד הרביעי"ה
 שבעזרה (יומא מ"ג), והיא רלפה: (מג) במרכבת
 המשנה. השניה (אונק) למרכבת"ה המהלכת אלל
 שלו: אברך. כתרנו דין אבא למלכא"ה, רק כלשון
 ארמי* מלך, בהשחפין (ב"ב ד') לא ריכא ולא בר
 שני נסחאות * רמי

פירושו צמים, וכאלו אמר רק בהכסא אגלל ממך: (מב)
 פי האונקלוס מפרש הענין, לא שלקח אותו מארץ אחרת
 ומתן אותו על אדמת מצרים, אבל פירוש התיבה לא זו
 ממקומו מלשון נתינה, כי שייך לומר נתינה הגם שלא לקח
 אותו בידיים אלא נתנו למדריגה אחרת, והראיה שגם על
 שפלות יאמר נתינה ומה מינוי שייך בשפלות
 (בא"י): (מג) ואין המכוון שנתן לו טבעת יקר שזה
 הרצה, וכן בצגדי שש לא ששה הרצה, אדרבה צמרים היא
 בול שהמצריים מגדלי פשתן הם, אלא צמה שנתן לו רשות
 ללבושו הוא חשיבות גדול (במ"ח), אבל רביד הזהב נתנו
 בתורת מתנה שלא נתן את שלו כמו בטבעת (מ"ל): (מד)
 פירש"י כל הרלפה עשויה שורות שורות טבלאות אבני שיש
 וכל שורה ושורה קרוי רובד. עכ"ל. (מה) ר"ל אין הפי'
 שהיה לו לפרעה צבית גנוי מרכבת מוכן לעת הצורך ואותה
 נתן צמתנה ליוסף, אלא פירושו שכל עת וכל מקום שנסע
 המלך צמרכבת נסע אללו לראשונה יוסף צמרכבת השניה,
 וצדה"ב ל"ה כ"ד כשחלה יאשיהו המלך על המרכבה כתיב
 וירכיבהו על רכב המשנה פירש"י לפי שדרך המלך לרכוב על צ'
 יוצאה לפניו וכשחלה הרכבהו על הרכב המשנה עכ"ל: (מו)
 יסדר כל זרכי המלך כמו אב לבנו וכמו שאמר יוסף וישמני לאב
 לפרעה (במ"ח), ובעבור שהוא לשון ארמי לא יתחל לרבינו
 צוה והציא גם המדרש של ר' יהודה, וגם זה אינו לפי פשוטו כמו
 שטען עליו בן דורמסקי שהיה לו ליקוד אברך הרי"ש
 צפת"ה, ושיעט בן דורמסקי לבדו גם כן אינו די הגם שנראה
 היוהר פשוט מפני האל"ף שאינו מתאים לכאן וראויה היה

אור החיים

מג. אברך ונתון וגוי. פי' צ' דברים אלו היו קוראים לפניו להודיע ולהשמיע כי הוא השליט

אור בהיר

(מו) היל"ל ויתן אותו וגוי, או ויהי ליתן.

מד. אני פ

(מו) לפי פשוטו

תרגום יונתן

משלי כד רנא
 ופיד שניהם מי יודע:ם כנגדם אלה
 לחכמים הכר פנים במשפט בל טוב:
 כד אמר | לרשע צדיק אתה יקבהו עמים
 יזעמוהו לאמים: כה ולמוכיחים ינעם ועליהם
 תבוא ברכת טוב: דכו שפתים ישק משיב →

מאף הלין לחכמי
 אמרנא למסב אפי
 בדינא לא שפיר:
 כד דימר לרשיעא צדיק
 אנת יליטוניה עממי
 ויברוניה אומתא:
 כה ולמכסני יכסם
 ועליהון תיתא ברפתא

מכתא: כו שפותהון ננשקו דאלין דמהפכין מלי תריצתא:

רש"י

(כג) ופיד שניהם. שני עבודה זרה ושני עובדיה: (כג) גם אלה לחכמים. כל הדברים שנענין סלמטה אמורים לחכמים היושבים צדין, שלא יכירו פנים צמטפט, כי לא טוב: (כו) שפתים ישק.

מצודת דוד

ופיד שניהם. עונש העובר על מצות ה' ועונש המדיח מפקודת המלך: מי יודע. מה גודל העונש: (כג) גם אלה לחכמים. רוצה לומר עם כי נראה שהדברים האלה כל חכם יבין מדעתו ואין מהצורך להזהירו, מכל מקום אמורים גם המה לחכמים והם יוסיפו לקח להבין תוכיות הדברים: הכר פנים. רוצה

מצודת ציון

ופיד. ענינו כמו איד. וכן אם בפירו להן שוע (פסוק ל מד): כד יקבוהו. יקלוהו. כמו מה אקוב (עמלק נג ט): יזעמוהו. מלשון זעם וכעס: לאומים. אומות: כה ינעם. מלשון נעמות ויופי: כו ישק. מלשון נשיקה, ורוצה לומר חיבור השפתים. וכן צדק ושלוש נשקו (מסילס פה יא) שרוצה לומר תלויים ומחברים זה בזה:

לומר אף לעשות משפט אמת ולומר להיוצא זכאי הנה הכרתי פניך לזכותך הנה לא טוב ידבר, כי יש בדבר חילול השם לפני הזכאים: (כד) יקבוהו עמים. כי כאשר יראה הרשע שקוראים אותו צדיק, יתפקר עוד יותר לעשות רעה לכל האומה בכלל, ולזה יקללו כולם את הקורא אותו צדיק: יזעמוהו לאומים. כפל הדבר במלות שונות: (כה) ולמוכיחים. אבל להמוכיחים את הרשע יונעם הדבר לומר לו בתוכחותיהם, הלא באמת צדיק אתה רק בדברים אחדים תשגה, לזאת הסר ממך גם את אלו: ועליהם. על המוכיחים ההם תבוא ברכת טוב, כי הטיבו לעשות. כי אם יאמרו לו בפה מלא רשע אתה יעני פניו לומר שהדין עמו, אבל בדברים כאלה ימשך לבבו אליו לשמוע בקולו: (כו) שפתים ישק. כי עתה בדברם כדברים האלה, או הרשע הזה ישק שפה

אבן עזרא

ופיד. ואיד אחד הם, וטעמם צרה וצוקה: שניהם. השם והמלך, מי יודע עת בא אידם ופידם: (כג) גם, אומר, ולמוכיחים, שפתים. די דבקים. גם אלה הדברים ידועים לחכמים הם חכמי המשפט, כי הכרת הפנים במשפט לא טוב הדבר, והשופט האומר

רבנו יונה

אחרית דרע נר רשעים וגו'. כי אין אודם מפאת מעלת נפשם, אך שלותם וכבודם כנר אשר יאיר לאדם,

מדרשי חז"ל

לעולם, ורעה מסתלקת מן העולם, שנאמר: ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב. (תמיד כה).
 (כו) שפתים ישק משיב דברים נכחים. כתיב: וישק להם ויחבק להם. מאי בין וישק לוינשק, וינשק בכל הגוף, וישק בפה. ומנא לן הכי, דכתיב: שפתים ישק משיב דברים נכחים. (מסכת כלה רבתי נג).
 שפתים ישק וגו'. תנן: הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין, שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. ר' שמעון אומר: לעולם הוא בן חורין, עד שיאמר כל נכסיי נתונין

(כד) אומר לרשע צדיק אתה וגו'. כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שבמעו אמן מקללין אותו, שנאמר: אומר לרשע צדיק אתה, יקבהו עמים יזעמוהו לאומים, ואין קוב אלא קלה, שנאמר: לא קבה אל. ואין לאום אלא עוברין, שנאמר: ולאום מלאום יאמץ. (סוטה מא:).

(כה) ולמוכיחים ינעם וגו'. תניא, רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, יאהב את התוכחות. שכל זמן שתוכחות בעולם, נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באין

תניא
 ישי
 ער:
 ברי
 שמי
 ה

מסילס
 זילה:
 שונות
 ענין

השם
 זרעים
 אם

כדוהו
 יאשר
 אלינו
 הנזם,
 ולא
 ההוא.
 וטאים
 בעיני
 ננו כי
 להם,
 תהיה

תלמוד
 מישאל
 (יש).
 'ם, אל
 ומלך,
 מכו
 אלהים
 ים אני
 יט אל
 (חומא).

דְּבָרִים נְכוּחִים: כוֹהֵבֵן בַּחוּץ | מְלֹאכְתְּךָ
וְעֵתְדָה בַשָּׂדֶה לְךָ אַחַר וּבִנְיַת בֵּיתְךָ: פ
כַּח אֲלֵתְהִי עַד־חֲנָם בְּרַעַךְ וְהַפְתִּיתָ

רש"י

לרואים כל שפתים לנשקו: (כו) הבן בחוץ. זה מקרא: ועתדה בשדה. זו מנסה: אחר ובניית ביתך. זו גמלא. דבר אחר כמשמעו, נחמילה קם

מצודת דוד

העליונה בתחתונה ולא יפתחם לדבר עזות מול המוכיחים, ואדרבה יהיה עוד משיב להם דברים נכוחים לומר גם בדברים האלה אעשה כאשר אמרתם: (כו) הבן. בתחילה הכן מלאכתך בחוץ והם מלאכת

מצודת ציון

נכוחים. אמיתים וישרים. כמו ונכחה לא תוכל לבוא (ישעיה ע"י): (כו) ועתדה. ענין הזמנה. כמו התעתדו לגלים (לוי טו כח):

שדה וכרם: ועתדה. הזמן לך בשדה די מחסורך, אחר זה בנה ביתך לשבת בו, כי אם לא תכין די מחסורך לא תוכל שבת בית כי תהיה נודד ללחם: (כח) עד חנם. רוצה לומר דבר שלא ידעתו, ועם כי הוא בדבר חנם שאין בדבר היוק ממון: ברעך. בעבור אמונת רעך, רוצה לומר על כי ידעת שדבריו אמת: והפתיית. רוצה

אבן עזרא

כנשיקת שפתים: (כו) הבן. נוכח הבן המזוהר ידבר: ועתדה. העמידה עתד אחר ההכנה, וי"ו ובניית תחת

רבנו יונה

ויכלה אורו ככלות שמנו. גם הרשעים תתמלא סאתם ויכלה טובם. ויתכן לפרש כי הוא רומז על אבדן הנפש ביום המות, כי הנשמה נמשלת לנר, ובצאת נפש הרשע מן הגוף תדעך ותחשך, כענין שכתוב תבא עד דור אבותיו עד נצח לא יראו אור (תהלים טו ט: כח) אף תהי עד חנם ברעך. להעיד על עבירה שראית בו. חנם שלא לצורך. כגון שאתה בא להעיד עליו יחידי, שאינו נפסל בכך לעדות, ונמצא שאין כוונתך זולתי להוציא שם רע. ואמרו ז"ל על ענין כזה טוביה חטא וזיגוד מינגד (פסחים ק"ג). ואף על פי שאמרו כי רשאי התלמיד לגלות לרבו על עבירה שראה עיניו ביד חבירו, ובזמן שהתלמיד נאמן לרבו כשנים, לא הותרה זאת בזמן שיראה תלמיד חכם שחטא, כמו שאמרו ז"ל כסהו בלילה, ואף בקרב לבו אין להרהר עליו כמו שאמרו ז"ל (ברכות ט). אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו

מדרשיו חז"ל

לפלוגי עבדי חוץ מאחד מריבוא. ואמר רב נחמן, אף על פי שקילס רבי יוסי את רבי שמעון, הלכה כרבי מאיר. דתניא: כשנאמרו דברים לפני רבי יוסי, קרא עליו המקרא הזה, שפתים ישק משיב דברים נכוחים. (ופירושו התוספות: כשארם אומר דברים נכוחים, אותם שסביבותיו משיקין שפתותיהם זו לזו, ששותקין ואין יודעים מה להשיב.) (גיטין ט). (כו) הבן בחוץ מלאכתך וגו'. ת"ר: אשר בנה, אשר נטע, אשר ארש. לימדה תורה דרך ארץ, שיבנה אדם בית, ויטע כרם, ואחר כך ישא אשה. ואף שלמה אמר בחכמתו: הכן

בְּחֵבְרָה
בְּשִׁפְטוֹתָי: כַּסָּא לֹא תִימַר
הֵיךְ דַּעֲבַד לִי פִּן אֶעֱבַד
לִיה וְאֶהֱפֵד לִיה הֵיךְ
עוֹבְדוּי: לְעַל חֻקְלִי

תפתה לר

לומר אף אם בשום פעם פת תאמר. אל תחשוב אשיב לך

שקר ולא תפתה אחר להע כן אעשה אפ

מבעלי הכפל, והם שני משקל פרסום החטא הלבנת פני אדו ופני עניים תתחננו (ישעיה מורכב מן הפתיית מבנין הד הנוסף, והענין כי תעשה בוא כט) אף תאמר כאשר עשה אם עבר חבירך על המוסר ופו לו כן, וכאשר אמרו ז"ל בשבטי כהוגן לא נאבד אמונתנו (ו איש עצל עברתי וגו'. והנה ואחזה אנכי אשית וגו'. מעט הענין הזה כולו מוכיח כי

נאום ה' ברעך, זה הקב"ה, ע תעווב. והפתיית בשפתך, מא ואמרתם כל אשר דבר ה' נעשו אמרתם לעגל אלה אלהיך ישרו הקודש סניגוריא היא מלמדת, חנם, ואומרת להקב"ה אל תאכ לו. (ילקו

ל) על שדה איש עצל וגו'. לב, זה מנשה. והנה עלה כ פניו חרולים, זה יהויקים. וגדו שנחרכ בית המקדש ב אל"ישע בן אבויה היה אומו בעשרים שנה, ולשכח בשתי חדשים ואין חזרו לאחוריו, נמו טהור טמא. י"ב חודש ולא חכמים זה בזה. י"ח חודש ולא ראשי מסכתותיו. כ"ד חודש שמשכח ראשי פרקים. ומתו ועל טהור טמא, ומחליף ז

יג ויהי פֶּאֶשֶׁר פֶּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה אֲתִי הַשִּׁיב עַל כְּפִי וְאֵתוֹ תְּלֶה: כאשר פתר. בגימטריא שחלומות⁴ הולכים אחר הפה (נכוחות נה:)⁵.

יט וְהָיָה שֶׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וְרַעוֹת תֹּאֵר מְאֹד וְרַקוֹת בְּשׂוֹר לֹא רֵאִיתִי כְּהֵנָּה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם לְרַע:

כהנה. ב' במסורת. הכא לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע. ואידך ואתנה לך את בית ארוניך ואת נשי ארוניך וגו' ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה, גבי דוד (פ"ג יב ט). זהו שאמר הכתוב (קהלמ' ו טו) ומוצא אני מר ממות את האשה. וזהו ואוסיפה לך כהנה, שהיא רעה, לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע.

כט הָיָה שֶׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת שֶׁבַע גְּדוֹל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:

שבע. ב' במסורת. הכא שבע גדול בכל ארץ מצרים. ואידך וימלאו אסמיך שבע (משלי ג י). לומר שכל כך יהיה השובע שיתמלאו כל האוצרות (כ"ר' ס' ס').⁶

לד יַעֲשֶׂה פְּרַעַה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל הָאָרֶץ וַחֲמֹשׁ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֶׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע:

ויפקד. ב' במסורת. יעשה פרעה ויפקד פקידים. ואידך גבי אחשוורוש ויפקד המלך פקידים (אסמ' ג ג). אחשוורוש הפקיד פקידים לקבץ לו נשים על כן נחרושש, כמו שדרשו חז"ל (מגילת' יא). וישם המלך אחשרש⁷ מס (אסמ' י ה) לפי שנעשה רש. והיינו דכתיב (משלי לא ג) אל תתן לנשים חילך⁸. אבל יוסף הפקיד פקידים לקבץ בר על כן העשיר וליקט כל הכסף.

לה וַיִּקְבְּצוּ אֶת כָּל אֲכָל הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ כָּר תַּחַת יַד פְּרַעַה אֲכָל בְּעָרִים וַשְּׂמָרוּ:

ויקבצו. ב' במסורת. ויקבצו את כל אוכל. ויקבצו את כל נערה בתולה (אסמ' ג ג). זהו שאמר הכתוב (זכריה ט י) דגן בחורים ותירוש ינוכב בתולות⁹.

מ אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל עַמִּי רַק הַפֶּסֶא אֲגַדֵּל מִמֶּךָ:

ישק. ב'. ועל פיך ישק כל עמי. שפתים ישק משיב דברים נכוחים (משלי כד טו). בשביל שהשיב דברים נכוחים¹⁰ זכה כי על פיך ישק כל עמי וה"פ שפתים שהשיבו דברים נכוחים ישק על פיו כל עמי. L

4. בכל הנוסחאות "שהחלומות" וסוג השני מספרו יותר בד'. ובפי' הרוקח עה"ת: "שחלומות" (כלי ה' הידיעה) ועל א' לא דק. ועפ"י הגהתי בפנים.
5. א"ר אלעזר מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה שני ויהי כאשר פתר לנו כן היה וכו'. ועיין באוה"ח לעיל מ, ה ד"ה הלא וכו' וטעם ב'.
6. ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים וכו' (להלן פסוק מז) דקמצתא ודלא קמצתא וכו' חרא אמרה שהכוכה נתונה באוצרות. והיינו כת"א "לאוצרין" וכ"פ הרמב"ן. ועיי"ש במפרשי המדרש שלא הספיקו האוצרות להחזיק התבואה כי רב היא.
7. כ"ה בדפוס וכן הכתיב שם. ובגמ' שם: שהכל

מה וַיִּקְרָא פְּרַעַה עַל כֵּהָן אֵן לְאִשָּׁה צפנת פענח. בגימטריא תאזה פוטיפר ענה נפי (ע"י כ"ר' ד' ד')¹⁴.
ג וַלְיוֹסֵף יֵלֵד שָׁן בַּת פּוֹטִי פְּרַעַ וְלְיוֹסֵף. ב' במסורת¹⁵ (ג). בשביל שלא שני מבורכת ה' ארצו כדא בנחמת הצבור¹⁶.
ה וַתִּרְעַב כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר לָכֵן תַּעֲשׂוּ. בגימטריא וְיִוֹסֵף הוּא הָעַץ אַחֲזִי יוֹסֵף וַיִּשָּׁן וישתחוו לו'. בגימטריא

אהרן כתב די"ל שהכוונת דברים נוכחים. וכע"ז בו אליה. א"ל הקב"ה אחה ממליכך על מצרים ויהיו ה' 11. סוג השני יותר ביו"ז (עיטור ביכורים). ה' וכ"ה בפי' הרוקח עה"ת.
12. בת"א: גברא דמטמו מגלה צפונות. ובכ"י [מאיר ומגלה] ונתנת לו "פענח".
13. מדרש בכת"י פי' (תו"ש אות קח וכו' בעל הטורים ואחרי מאמ ונראה מזה שגם לפניו ד ושם ובתו"ה: נגד תאוותו וכ"ה בכת"י למהר"ם בן יו) 14. ושם: עי"ן ערום. צדיק פרוש נביא חם אלו המדות הטובות היו אם תודקך בהם ע"כ.
15. בטעמי המסורת למו פסוק. וכ"ה במסרה.
16. בגמ': כל המצער לעיל מיניה אמרו ש' בשנות רעבון ויליף מ' בראשית, בסוף הערה 71.

הוצאת ספרית באר שני

ומלחמה זו מועלת לנצח במלחמה גשמי, וכן
 מצואר בסידור היעצין על הפיוט של פורים
 (קרובץ בחזרת הש"ץ), תחת "פלפול" יגיע לקח
 טוב, דע"י פלפול התורה של מרדכי זכה ללקח
 טוב עי"ש, וועיין מ"ש ריש פ' וישב, והנה
 רש"י בתהלים (צ' י"ב) פירש נשקו בר, מלשון
 כלי זיון עי"ש, וא"כ יש לרמז מי שהוא, שפתים
 ישק ע"י שמיצ דברים נכוחים בפלפולי התורה,
 על פיו "ישק", ויזדיין כל עמי למלחמה, כי
 פלפולי תורה יועילו לו לנצח במלחמה, ועי"ש
 צפ' תל"א.

ויקרא פרעה שם יוסף לפנת פענה ויתן לו את
 אסנת בת פוטיפרע כהן און לאשה וילא
 יוסף על ארץ מצרים. לריך להצין המשך הקרא
 האוך שייכי הנו מילי להדדו. וצנועס מגדים
 פירש רישא דקרא, דקיי"ל ציבמות (כ"ו ע"א)
 הנטען מן האשה אסור באמה צבחה וצאחותה
 עי"ש, והשחא יוסף הי' נטען על אשת
 פוטיפרע, אמנס איתא צתיקוניס דאין מגלין
 סתרי תורה רק למאן דנטיר ברית, וזהו ויקרא
 פרעה שם יוסף לפנת פענת, ותרנס אונקלוס
 דמטמרן גליין לר', שזכה לסתרי תורה וזה סימן
 שלא נכשל צעריות, על כן ויתן לו את אסנת
 בת פוטיפרע לאשה עכד"ק. ולפי"ז אומר אני
 דזה כוונת סיפא דקרא, דאיתא צתיקוניס (תיקון
 ע"ז) הביאו הנוע"מ (פ' וישב) מאן דנטיר ברית
 קדישא זוכה למלכות, וועיין מ"ש להלן בפסוק
 ויוסף הוא השליט על הארץ, והשחא שפיר
 מסייס וילא יוסף על ארץ מצרים, [בספורנו כתב
 בזכ"ל ילא מלפני פרעה באופן מורה שהי' שליט
 על כל ארץ מצרים], הואיל וכן הוא שגילו לו
 רזי תורה ע"י דנטיר ברית שפיר וילא יוסף על
 ארץ מצרים, דזכה למלכות כמ"ש צתיקוני זוכ"ק
 הנ"ל.

צ' ג' ויפקד המלך פקידים, ופירש דאחשורוש
 הפקיד פקידים לקצן נשים לפיכך נחרושש,
 משא"כ יוסף הפקיד פקידים לקצן בר לפיכך
 נתעשר עכד"ק עי"ש. והוא הדבר אשר דברנו
 יפן שנשקט בתאות נשים נחרושש, ויש להוסיף
 דיוסף אמר ויפקד פקידים על "הארץ" היינו
 על הארציות, שלא ישקמו כ"כ בתאות נשים
 וטריות ולא וחמש את ארץ מצרים בשבע שני
 השבע.

76 ועל פיק ישק כל עמי. צבעל הטורים הביא
 מסורה, צ', הכא ואידך (משלי כ"ד כ"ו)
 שפתים ישק משיב דברים נכוחים עי"ש. ונראה
 לפרש דכבר הצאתי [בפסוק עולות בקנה אחד]
 דברי החת"ם דשפט הפרנסה תליא בגדולי
 התורה דהם הם המשפיעים עי"ש, וכבר פירשו
 המפרשים דהך קרא דשפתים ישק וגו' קאי על
 דברי תורה. שמיצ צה דברים נכוחים, וא"ש
 דמי שזוכה להשיב צד"ת זוכה דעל פיק ישק כל
 עמי, וכצברכות (י"ז ע"ב) בכל יום ויום צ"ק
 יולאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו ניזון
 בשביל חנינא בני.
 וי"ל עוד לפמ"ש הישמח משה פ' (עקב ד"ה
 ועוד נ"ל ובפ' בשלח בהפטורה) שעל ידי
 תורה ופלפול התורה זוכים לנצח במלחמה, וזה
 פירוש דברי הש"ס צמגילה (ג' ע"א) צהא
 דיהושע והמלאך אמר לו אמש צטלתם תמיד
 של צין הערבים ועכשיו צטלתם תלמוד תורה
 אמר לו על איזה מהן צאת אמר לו עתה צאתי,
 מיד וילן יהושע צלילה ההוא צתוך העמק אמר
 ר' יוחנן מלמד שלן צעומקה של הלכה, שעל ידי
 פלפול התורה זוכה לנצח במלחמה עי"ש,
 והכוונה דאת זה לעומת זה פלפולי תורה נקראין
 מלחמת התורה כדכתיב בתהלים (קכ"ז ה') לא
 יבושו כי ידברו את אויבים בשער ועי"ש צרש"י,

מרה"ל ר' רפאל ציבצור צ"ל
 א"ל"ף פר"מ
 ונג יק"ק ג' משה

יַעַל חֲדָלוּ אַרְחוֹת וְהִלְכִי נְתִיבוֹת יִלְכוּ
 אַרְחוֹת עַקְלָקְלוֹת: וְחֲדָלוּ פְרוּזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל
 חֲדָלוּ עַד שִׁקְמַתִּי דְבוּרָה שִׁקְמַתִּי אִם
 בְּיִשְׂרָאֵל: דַּהּ יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזּוּ →
 לֶחֶם שְׁעָרִים מִגֵּן אִם־רָאָה וְרָמַח

אורחון
 בשבילין
 תבו
 פאררון מנגבו:
 קרוי פצתיא
 יתבין פארעא
 אצטדיאה
 דגריהון עד

הַאֲשֶׁת־לְחִית אֲנָא דְבוּרָה אֲשֶׁת־לְחִית לְאַתְנַבָּאָה עַל דְּבֵית יִשְׂרָאֵל: הַ פֶּד אַתְרַעִיאוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְמַפְלַח לְטַעוּתָא חֲדָתָן דְּמִקְרַב אַתְעִבִידָא דְלֹא אִיתְעַסְקוּ בְּהוֹן אֲבַתְהוֹן אַתּוּ
 עֲלֵיהוֹן עַמְמִיא וְיַטְרֹדוּנוֹן מִקְרוּיָהוֹן וְכַד תְּבוּ לְמַעַבְדַּ אֲוִרְתָא לֹא יְכִילוּ לְהוֹן עַד
 הַאֲתַנְבְּרוּ וְסָלִיק עֲלֵיהוֹן סִסְרָא סְנָאָה וּמְעִיקָא פְּאַרְפְּעִין אֲלַפִּין רִישֵׁי מִשְׁרָן פְּחַמְשִׁין
 אֲלַפִּין אַחְדֵי סִפִּין בְּשִׁתִּין אֲלַפִּין אַחְדֵי רֹמְחִין בְּשִׁבְעִין אֲלַפִּין אַחְדֵי תְרִיסִין בְּתַמְנָן
 אֲלַפִּין מַחְצֵי גִירָא פֶּד מִתְשַׁע מָזָה רְתִיבִין דְּבִרְזָלָא דְּהוּ עֲמִיה וְרְתִיבוּהִי כֹּל אֲלֹן

רש"י

הַדָּלוּ אַרְחוֹת. הֵיוּ יֹאכִים יִשְׂרָאֵל לְנֶאֱמַר לְדַרְכֵּי
 מַפְנֵי הַאֲוִיזִים, וְהֵיוּ הוֹלְכִים דְּרַךְ עַקְלָמוֹן זֶה־מַּצָּא:
 (ו) חֲדָלוּ פְרוּזוֹן. עֲרֵי הַפְּרוֹי שְׂאִין לֹהֵם מוֹמֵה
 חֲדָלוּ מֵהֵיוֹת יוֹשְׁבִים זֶה־מַּפְנֵי הַאֲוִיזִים, וְנֶאֱסַפּוּ
 אֵל עֲרֵי הַמִּצְנָר: עַד שִׁקְמַתִּי. כְּמוֹ שִׁקְמַתִּי, וְכֵן
 שֶׁמֶתָה מְדַבֵּר עִמִּי (לְקַמֵּן ו' י'): (ח) יִבְחַר אֱלֹהִים

מצודת ציון

וְהוֹלְכֵי נְתִיבוֹת. רֹצֵה לומר האנשים אשר הוכרחו
 לילך בנתיבות היו הולכים דרך מעוקל לבל ירגיש
 מי בהם: (ו) חֲדָלוּ פְרוּזוֹן. כי פחדו לשבת בערי
 הפרוי, ורק בישראל חדלו ולא בעובדי גילולים, כי
 הם לא פחדו מישראל מלשבת בערי הפרוי כי ידם
 היה על העליונה: עַד שִׁקְמַתִּי דְבוּרָה. רֹצֵה לומר כן היה עד אשר קמתי אני דבורה כי מעתה יהיה
 כמאז, כי התשועה הבא על ידי שלימה היא ויחרדו העובדי גילולים מה', ולא יחדלו ישראל מללכת
 אורח ומלשבת בערי הפרוי: אִם. כאם המיסרת את בנה ליישר דרכו, כן אנכי לישראל: (ח) יִבְחַר אֱלֹהִים
 חֲדָשִׁים. כי כאשר יבחר ישראל אלהים חדשים, אז בא מלחמה בעריו בעבור העונש ולא כשמטיב דרכו,
 כי הלא בימי יהושע שנאמר (יהושע ד יג) כארבעים אלף וגו' עברו וגו' אל ערבות יריחו, וכי היה נראה

מצודת ציון

(ו) חֲדָלוּ. מנעו: אַרְחוֹת. נתיבות דרכים ושבילים:
 עַקְלָקְלוֹת. מלשון מעוקל ומעוקם: (ז) פְרוּזוֹן. ערי פרוי
 מבלי חומה סביבה: שִׁקְמַתִּי. מלשון קימה: (ח) אֱלֹהִים.
 מלשון מלחמה: שְׁעָרִים. עיירות. כמו באחד שעריך
 (דברים י"ג): מִגֵּן. תריס: וְרָמַח. כידון:

רד"ק

ה' שהביא על ידה התשועה הזאת, אף על פי כן
 לא היתה היא תחילת התשועה עד שקמתי אני
 דבורה שקמתי והייתי כאם לישראל: (ז) חֲדָלוּ
 פְרוּזוֹן. פרוזון שם מענין ערי הפרוזות. ושקמתי
 שניהם השי"ן פתוחה פתח גדול במקום פתח קטן:
 (ח) יִבְחַר. כשבחר ישראל אלהים חדשים, אז היתה

כל יושבי כנען: (ו) בימי שמגר בן ענת. הוא היה
 משופטי ישראל כמו שהזכיר למעלה. ואף על פי
 שהושיע את ישראל, לא היתה כתשועה הגדולה
 הזאת, כי בימיו חדלו ארצות. וטעם להזכיר יעל,
 כלומר אף על פי שעל ידה באה קצת התשועה
 הזאת. ודומה כי היא היתה אשה חשובה ואוהבת

ונתן
 ראל
 יה שלמון
 כד תיפון
 אגון על
 יום
 גנה להון
 אתגליתא
 ו מטרא
 יגשין
 אמר על
 עיר מכל
 דאתגל
 על פסקו
 מפני אשה
 נת בימי
 צימיה:
 (ה) גדלו
 (ו) 7
 עדה נטפו
 מפחד ה'
 מי שמגר
 ת העובר
 ש ותרעש
 ופירוש
 כי שם
 את הר
 יתעלה
 זות ההם,
 רים גדלו
 דרך מן
 סיני חרר
 זניר, כמו
 חד נמוגו

בְּאַרְבַּעִים אֵלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: מ לְבִי לְחֻקֵּי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְבִּים בְּעַם בְּרַכּוֹ יְהוָה: י רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צְהָרוֹת יֹשְׁבֵי עַל-

אֶלְפִיָּא וְכָל אֶלְפִיָּא מִשְׁרֻתָא לָא יִכְלִי לְמִיקַם קָדָם בְּרַק וְקָדָם עֲשָׂרָא אֶלְפִין גְּבָרָא דְעַמִּיָּה: מ אַמְרַת

אֲתָנוֹ דְּחֻשִׁיקוֹ מִיָּדוֹ צִיּוּרִין וּמָה כָּכָל תְּחוּם אֶל הַיִּשְׂרָאֵל וּמִתַּח לְמַתָּב עַל דִּינָא !

דְּבוּרָה בְּנִבְוָאָה אָנָּה שְׁלִיחָא לְשַׁפְחָא לְסַפְרֵי יִשְׂרָאֵל דְּכַד הוּת עֲקָתָא הֵיכָא לָא פִּסְקוּ מִלְּמַדְרֵשׁ בְּאוּרֵיתָא וּכְדוּ יָאִי לְהוּן דִּיתְבוּן בְּבִתִּי כְּנִשְׁתָּא בְּרִישׁ גְּלִי וּמְאֶלְפִין ית עֲמָא פְתָנְמִי אוּרֵיתָא וּמְבָרְכִין וּמְדִין קָדָם יי: י דִּהוּ מְבַטְלִין עֲסָקִיהוּן רְכִיבִין עַל

אֲלוֹן בְּאוּרֵיתָהוּן וְ הָהוּן אָנְסִין לְהוּן וְ בֵית שְׁקִיָּא דְמִיָּא ? לְאִשְׁמֻעָא קַל מְרַפְרוּ דִּי וְעַל זְכוּתִיהָ דִּי

רש"י

ימלא בקרבן נחמד שערין (דנריס ז ב) עיירות: (ט) לבי. אני דבורה, לחוקקי ישראל, לשהוב את חכמי ישראל שהתנדבו בעם לאמר זרכו את ה' ושזכו אליו: (י) רוכבי אתונות צהורות. הסותרים והשרים שזרכו מעתה על אתונות לזנות

(יא) אשר מקור המ ליקטים ומוסקין היושבי בעבדי המים, שם יתנו על דרך את לזקות ה' פרונו בישראל, שהשקין וללאת מפוזרים צימדי ירדו לשערים. מורו ליאסף אל ערי המצור עולכי מלמטה וקודמי

מצודת ציון

המשוואת, מגלי יראה ודלגת אויב, ואותן שישבין על מדין, לשון דיינים, שהיו יראים לעשות משפט צפרהסילא, וכן תרגם יונתן דהוּו מתחברין למחז על דינא, ואותן שהולכין רגלי על דרך, שיחו, וספרו את המשועה הזאת:

כמו וצמר צחר (יחזקאל) שיחו. דברו. כמו שיחו (יא) מחצצים. מלשון חצי המים: יתנו. ענין דיבור ותחנין, וכן לתנות לבת מלש

מצודת דוד

באותן ארבעים אלף מגן ורומת, כי הלא בנס כבשו את יריחו ולא במלחמה ובמגן ורומת: (ט) לבי לחוקקי וגו'. רוצה לומר לא מן השפה ולחוץ כי אם מעומק הלב אדבר לחוקקי ישראל המתנדבים להלחם, שהם יברכו לה' על מה שנתן בלבם להתנדב: (י) רכבי. הן השרים הרוכבים על אתונות לכנות לרוב הגדולה, הן החכמים יושבי המשפט, הן הסוחרים ההולכים בדרך, כולכם שיחו ודברו תהלות ה'. השרים על אשר ישארו בגדולתם, והחכמים על אשר יוכלו מעתה להרחיב לבם בחכמה מבלי טרדות פחד העובדי גילולים, והסוחרים על כי ילכו מעתה בדרך

רד"ק

וינתן תרגם כד אתרעיו וגו'. ומלת "לחם" הוא משונה בנקודה כי היא נקודה בסגול החי"ת תרגם והוא שם כמו מלחמה, והוא במשקל חמץ, עקב, חצר, אלא שזה בסגול שלא כמנהג: (ט) לבי לחוקקי ישראל. גדולי ישראל ושופטיו ומנהיגיו, שהתנדבו בעם לצאת למלחמה, לבי ורצוני אליהם, ואומרת אליהם ברכו השם שהכניע אויביכם לפניכם. ונקראו הגדולים חוקקים, שמשמין החוקים בעם. ויש לפרש חוקקי ישראל, סופריו וחכמיו. אומרת להם שיברכו ה' על התשועה הזאת. ופירוש המתנדבים בעם, ללמד להם תורה ומצות: (י) צהורות. לבנות, כמו וצמר צחר (יחזקאל כו יח) רוצה לומר הסוחרים רוכבי האתונות חשובות

וטובות שלא היו יכולי שיחו וזמרו לאלהים יו והוא שם מקום הנזכר מדין וסככה, או הוא יראים ללכת באותו שתלכו בבטחה שיחו

מדרשי חז"ל

ר' רוכבי אתונות צהורות וגו'. תנא דבי רב ענן: מאי דכתיב רוכבי אתונות צהורות יושבי על מדין והולכי על דרך שיחו, רוכבי אתונות אלו תלמידי חכמים שמהלכין מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. "צהורות" שושין אותה כצהרים. "יושבי על מדין"

הדין, והולכי על דרך שיחו, וזמרו לאלהים יו והוא שם מקום הנזכר מדין וסככה, או הוא יראים ללכת באותו שתלכו בבטחה שיחו

יודע בעל הבית באיזה מקום יפקיד את פלו; וכשיבוא בעל הבית לתוך ביתו, יביא את פלו לתוך הבית.

(ז) דבר אחר "שם יתנו צדקות ה', צדקת פרונונו ב'ישראל" עיר קטנה שבישראל עמדו ובנו בית הכנסת ובית המדרש, ושכרו להם חזנים, ושכרו להם מלמדי תינוקות, נמצא בתי מדרשות מרבים בישראל, שנאמר אחר כך "אז ירדו לשערים עמה", מתוך שפתי כנסיות ובתי מדרשות מרבים בישראל.

שופטים ה"א.

76 (ח) אשרי מי שמתחידש דברי תורה על פיו. וכל מי שמתחידש דברי תורה על פיו, דומה כמי שמשמיעין אותו מן השמים, ואומר לו, כך אמר הקדוש ברוך הוא, בני בנה לי בית המדרש, שישכר הגדול שיש לי באוצרי שלך הוא, ובשילך אני מציל את ישראל, שנאמר אחר כך "יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים".

שופטים ה"ה.

(ט) "מגן אסיראה ורמח בארבעים אלף בישראל", מכאן אמרו, ארבעים אלפים מישראל שנתקבצו יחד ויצאו למלחמה, ויש ביניהם זוג אחד תלמידי חכמים, דומה להם כאלו אחזו מגן ותרים וחרב פיפיות בידם, לכך נאמר "מגן אסיראה ורמח בארבעים אלף בישראל".

שופטים ה"ה.

שו למורא

(ו) וכשיבוא בעל הבית לביתו - כשיחזיר הקדוש ברוך הוא שכינתו לציון. (ישועות יעקב).

(ז) עמדו ובנו בית הכנסת וכו' - דרש "פרונונו" שמפורץ צדקה לצורך בתי כנסיות ובתי מדרשות. (עפ"י ישועות יעקב).

(ח) שנאמר יבחר אלהים חדשים וגו' - מפרש "יבחר אלהים חדשים" שהשם יתברך בוחר בדברים מחודשים של דברי תורה, ושכר גדול למחדשים. וישראל ארבעים אלף שיצאו ונתקבצו למלחמה זו ונצחו בזכות אלו העוסקים בתורה ומחדשים, ועליהם נשענים כאלו יש בידם מגן ורומח. (ישועות יעקב בשם מהר"ש לאנייארו בספרו כלי יקר על נביאים ראשונים. וכתב לעין בספר הנזכר ותראה בו פלאות כי הוא יקר מכל יקר).

(א) למה היו ישראל

למלך שקנה בתים ועבדו חמש, בני ארבע, בני על שלחנו, ואכלו ממה שותה, וגדלן ובנה להו ונטעים, ואמר להם, הווד שאכלו ושתו, עמדו ועבדו וכרתו את הנטיעות, וי ומצא את כל מה שעבדו הו פתינות של אותן והפה אותן. וכן ע לפני אביהן שבשמים במעשיהם והיו נמסרין הוה הקדוש ברוך הוא שום פרוטה שלא נ

(ב) ושמא תאמר, א

בימי יפתח הגלעדי, כ פהגן, ופנחם בן אלעזר נ לילך אצל פנחם ויתיר ראש לכל ישראל ואלן לי ואני אלך אצלן. זה

(א) הרחיב את דעתו - הרח

להיכן הולך, ירחיב לו הדרך. ופירש פרסאות אני צריך לילך וכו'. היו סרחו במעשיהם - במהדורו

← **ד' יבחר** אלקים חדשים וגו' (שופטים ה' ח').
 הנה על פי התנהגות דבי אליהו (רנה פרק י' אות
 י"ג) שפירש, שצוהר אלקים חדשי תורה, עיי"ש (רצ"א),
 יש להמשיך לזה 'אז לחם שערים מגן אם יראה ורומח
 וגו' צישראל, על פי שדרשו רז"ל (מכות י' ע"א)
 עומדות היו רגלינו בצערין ירושלים (מהללס ק"ב ב'), מי
 גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערים המצוינים
 בהלכה וכו'. והארץ בזה הפרשת דרכים (בדרוש ט"ו).
 והיינו 'אז לחם שערים, ר"ל דשערים המצוינים בהלכה
 הם הלוחמים, ולכן 'מגן אם יראה וגו', והבן. L

***

לדי"ק, מצטל ת"פ. והנה 'לין' היא הפירוש של 'טט',
 כי החפילין הם מצטלין קליפת עשו שהוא שעיר. על
 כן מצות תפילין הם ממקום שמתחיל השער לזמות,
 והנה ישראל מונית לזבנה ועשו מונה לחמה,
 והנה כמו מהחמה, וככלות כמו ירשו ישראל גם כח
 החמה (פסוק כ"ט), ותאיר כאור יום חשכת לילה, והיה
 אור הלזבנה וגו' ואור החמה יהיו שבעתים וגו' (ישעי'
 ל' טו). והנה מלת 'כן' יתפרש לשון 'נכון הדבר', כמו
 (שמות י' טו) כן דברת, כן צוה ללפחד דוצרות (במדבר ט'
 ו'). ועל פי זה יוצן הפסוק הנ"ל צס"ד, וציאורו,
 שהדבר נכון שיאצדו כל אויבך ה', ואז ואוהביו כלאת
 'השמש' בגבורתו, והבן.

***

**בן יאבדו כל אויבך ה' ואוהביו כצאת
 השמש בגבורתו** (שופטים ה' לא). כי כח שרו של
 עשו הידוע, הוא שטן הוא יצר הרע וכו' (בנח בנח
 ט"ו). העיקר הוא ונוקבא דליה. ועיין בשם שמואל
 בפרשת צל (רצ"ב), ובתוספת נוסף על דבריו, כי צמורה
 נאמר (דברים ו' ח') והיו לטוטפת, ובתרגום נאמר
 תפילין, והנה התרגום הוא פירוש להעבר, כי ת"פ
 בגימטריא נוקבא דס"מ כנדוע (רצ"ג). והנה ט"ט הוא
 'חי', מרמז על דיק חי עלמין. כמו שמפרשין (רצ"ד)
 שפת אמת תכון לעד (משלי י' יט), כי אמת במספר קטן
 טי"ח, וט' לא ישמנה, כי חי הוא גם כן מספר קטן
 טי"ח, וכן עד עולם (רצ"ה), על כן הוא חי 'עלמין',
 והבן. והלדיק חי עלמין, דהוא מדת יסוד (עי' בסיקור'
 מיקון כ"ב דף ע"ד ע"ב), מצטל לנוקבא דס"מ, כמו של
 עשו ותפילין, היינו גם כן 'לין' שהוא גימטריא

ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה' לא).
 נראה לי על פי דחייתו במדרש (ויק"ר פ"א)
 ט"ו, (הוצא צמן טוב פרשת צמורה), כיון שהשמש
 באה בכל יום לפני השי"ת להשתחוות לו וליטול רשות,
 אזי כשצאה לפניו יתברך אור, חשך צעריפיה מפני
 אורו כביכול, עיי"ש (רצ"ו). ונראה לי, שמתצטלה
 במציאות כנר לפני האבוקה, כי לפניו הכל כלא, רק
 השי"ת זורק חצי השפעתו. והיינו דכתיב (מנקה ג' יא)
 לאור חניך יהלכו, עד כאן. והיינו 'המחדש בטובו בכל
 יום תמיד מעשה בראשית'.

והגה, אוהבי השי"ת על ידי דבקות הנפלא הם
 קרובים להצטל במציאות, רק השי"ת

— דרש משה —

(רצ"ב) עיי"ש, ודברי רבינו להלן הם תו"ד השם שמואל
 בשינויים קלים. (רצ"ג) ר"ל ששמה לילית בגמטריא ת"פ.
 (רצ"ד) עי' בשל"ה סוף מס' פסחים שהביא כן בשם הראב"ע,
 והובא במדרש תלפיות (אות א' ענף אמת) בשם ספר כח ה' דף
 מ"ג. (רצ"ה) ר"ל ג' פעמים ט' הוא כ"ו, שהוא ג"כ במספר קטן
 ט' וכן עד לעולם שמחשבין פעמים ט' יהי' במספר קטן ט'
 ודו"ק. (רצ"ו) וז"ל המדרש שם: בשעה שגלגל חמה ולבנה
 נכנסין ליטול רשות מלפני הקב"ה, עיניהם כחות מזיו השכינה,
 ומבקשין לצאת להאיר לעולם ואינן רואין כלום, ומה הקב"ה
 עושה להם מורה לפנייהם חצים ומהלכים לאורם עכ"ל. ועי' במס'

גדול ושלם אלא יהא הגדול מבורך, ע"כ. (רצ"א) וז"ל
 שם: אשרי מי שמתחדש ד"ת על פיו, וכל מי שמתחדש דברי
 תורה על פיו דומה כמי שמשמיעין אותו מן השמים ואומר לו
 כך אמר הקב"ה בני בנה לי בית המדרש ששכר הגדול שיש לי
 באוצרי שלך הוא ובשכילך אני מציל את ישראל שנא' אח"כ
 יבחר אלהים חדשים או לחם שערים מגן אם יראה ורומח
 בארבעים אלף בישראל מכאן אמרו ארבעים אלפים מישראל
 שנתקבצו יחד ויצא למלחמה ויש ביניהם זוג אחד תלמידי חכמים
 דומה להם כאלו אחזו מגן ותריס וחרב פיפיות בידם, לכך נאמר
 מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל, ע"כ.

הרג"ע ר' משה ט"ל כ"ו ח' כ"ג
 אל"כ דק"ק אורח
 צ"ס חזק שגא רש"י

ישמח

עקב

משה

שם

בתנחומא, או שחצבן מתחת כסא הכבוד, או שנברא מחצב סנפירונין, וגם זה נכון מאוד בס"ד.

*

וגם י"ל על מדרש רבה הנ"ל הלכה אדם מישראל, גם כן על פי הקדמות הנ"ל קצת באופן אחר, דהא פסל לך, נדרש הפסולת שלך, וזוהי מבואר דיפה עשה כמ"ש, וגם כן נדרש במדרש (שם סימן יד) עליך לתת קטריקון, אתה שברת ואתה מחליף, ר"ל אתה קלקלת לכך אתה מחוייב לתקן, והיינו פסל לך, והבן. ולפי זה מבואר מכאן דלא יפה עשה במה ששכר, כמו שמבואר שם במדרש אל תבהל ברוחך כו' (קהלת ז ט). והנה כבר כתבתי דזה תולה אם אנחנו כארום לא יפה עשה, ואם אנחנו כארוסה יפה עשה. וגם מי נותן שכר סופר, תולה גם כן בזה דאם אנחנו כארום, הרי מוכח דהארוסה נותנת השכר, מה שאין כן אם אנחנו כארוסה מוכח דהארום נותן.

והשתא מבואר בעת ההוא כו', הלכה אדם מישראל, דזה תולה בפירושא דהאי קרא, דאם נפרש הפסולת שלך, אם כן מוכח דאנחנו כארוסה, הרי מבואר דארום נותן שכר סופר. ואם נדרש עליך לתת קטריקון, הרי מבואר דאנחנו כארום, ואם כן מבואר להיפוך. ופשוט כך שנו חכמים כו', ואם כן קבלנו דאנחנו כארוסה ויפה עשה משה, כנ"ל ודו"ק וזה עיקר.

והנה עוד יש לפרש עת להשליך כו'. כי אם לא השליך, היינו ח"ו נידוחים מהתורה לעולם, דהיינו נידון כאשת איש ואיכא לא תעשה, לכך עת היה לו שהשליך, כי על ידי זה ועת כנוס כו', דאין כאן לא תעשה, והבן. ועל פי זה יתפרש הגמרא בפרק שתי הלחם במסכת מנחות (דף צ"ט וע"א), אמר ריש לקיש

פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה, דכתיב אשר שברת, עד כאן. ועיין רש"י שנדחק בפירושו. ולפי מ"ש אתי שפיר, שביטולה של תורה זה יסודה, דמאחר שבטלה נידונים כפנויה כמבואר במדרש, והיה יכול לחזור וליתן להם, מה שאין כן אם לא היה הביטול, היה נדונים כאשת איש ולא יוכל לשוב ולחזור אחר אשר הוטמאה, ודו"ק.

*

ד ועוד נ"ל לפרש בהגמרא הנ"ל על פי מ"ש

(פרשת ברכה עה"פ ויתמו) הטעם דהארון של שבירי לוחות הוא בא עמם במלחמה, כמו שפירש רש"י בסדר דילן בפרשת עקב (ו א, והוא בירושלמי שקלים פ"ז ה"א). וגם פירשתי על פי זה מה דאמר השי"ת ליהושע לומר לך אי אפשר, צא ומורדן במלחמה (תסורה פ"ז ע"א), דהא דריש שם במנחות (דף צ"ט ע"ב) אשר שברת ושמתם בארון (עקב י ב), תני ר' יוסף כו' מכאן לתלמיד חכם ששכח תלמידו כו'. והנה מבואר במפרשים דשברת הלוחות גרם לשכחה בישראל, עיין בעיון יעקב מהגאון בעל חק יעקב שם במנחות. והנה מבואר בגמרא דשבירי לוחות רומזין לשכחה, והנה איתא (בתנא דבי אליהו ורבהו פ"א) בפסוק יבחר אלקים חדשים (ספר שופטים ח), דר"ל שבחר השי"ת מן כל עולמו רק חדשים, ר"ל חידושי תורה שהוא חביב על השי"ת מה שמחדשין בתורה יותר מן הכל, עיי"ש. ועל פי זה יתבאר סיפא דקרא או לחם שערים, כמו שדרשו (פכות י ע"ב) עומדות היו רגלינו במלחמה בשעריך ירושלים (תהלים קכב ב), בשביל שעריך ירושלים שעסקו בתורה. והיינו או כשיש חידושי תורה בישראל, או לחם שערים, דשערים הם הלוחמים, מגן אם יראה ורומח בישראל ר"ל דאין צריך לכלי מלחמה, דהחידושים הם כלי מלחמתם. ולכך כשנעדרו גדולי הדור, מקונן כלי מלחמה אבדו (שמאל ב א כז). והנה מזה מבואר דהחידושים הם כלי מלחמה לפי שהם חביבים מאוד.

הרה"ק למה ט"ל קו"ט צ"ב

אב"ד דק"ק אג"א

ז"א אור מתג 4 נכד באג"ק גמרא ט"ל קו"ט

דיוקן ג"ו יונק גמ"א

והנה כבר אמרו רז"ל (נדרים ל"ח ע"א) פילפול ניתן למשה, ור"ל כמו שאמרו רז"ל במקום אחר (ירושלמי פאה פ"ב ה"ד) דגילה לו השי"ת כל מה שתלמוד ותיק עתיד לחדש, והוא נהג בו טובת עין ומסרה כך לישראל. ואם כן לפי זה אם לא שכחה לא היה מקום לחדש, אם כן השכחה טובה גדולה שגורם חידושין בישראל שחביב לפני השי"ת יותר מהכל, ואם כן מזה מובן דהארון עם שבתי לוחות דוקא היה בא, דדוקא שבתי לוחות הרומזין על שכחה וגורמין השכחה המביא לידי חידושי תורה, מנצחין במלחמה, מה שאין כן הלוחות שלימים, וזה נכון מאוד. לכך נענשו אז בימי עלי שידעו שצריכין לחידושי תורה כנ"ל, ולכך אז בימי יהושע כשנשכח שלשה אלפים, והיה לב העם מרה על יהושע משום זה כמבואר בנמרא, אמר לו השי"ת צא וטורדן במלחמה, ויראו שדוקא הארון של שבתי לוחות מנצח, מזה ידעו דהשכחה הוא טובה גדולה ולא יהיה לבם מרה עליך, ודוק כי נכון מאוד בס"ד.

ועל פי זה יתבאר דברי ריש לקיש פעמים שביטולה של תורה, דהיינו השכחה דנראה שהיא ביטולה של תורה, היא יסודה שגורם לחידושי תורה שהיא עיקר תורה ורצון השי"ת, דכתב אשר שברת יישר כוהך ששברת (שבת פ"ז ע"א), דהיינו משום זה דגורם לשכחה שמביא לידי חידושי תורה, ודוק כי נכון הוא בס"ד.

L

*

ועיין ברי"ף חידושי אנדות במסכת יומא פרק א' (דף ג' וע"ב) שם בנמרא כתוב אחד אומר (עקב י"א) ועשית לך ארון עץ, וכתוב אחד אומר (תרום כ"ה) ועשו ארון עצי שטים כו', ומקשה הלא זה נאמר בארון שעשה משה וזה נאמר בארון שעשה בצלאל, עד כאן קושייתו.

ואשתמיטתיה דברי הרמב"ן פרשת עקב שהארץ לכאר כל זה בשיטות גמרתינו בכל מקום דרק ארון אחד היה, עיי"ש.

*

לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו.
הנה זקיני רבינו הרמ"א ז"ל פסק בחו"מ (סימן י"ז סעיף א'), דעמידה על ידי סמיכה מקרי עמידה, לענין עדים דבעי עמידה, והנה המגן אברהם באו"ח (סימן קמ"א ס"ק ב') השיג עליו, והתומים בחו"מ (סימן י"ז ס"ק ב') החזיר עמדה ליושנה לפסק בזקיני הרמ"א ז"ל. והנה המעיין היטב יראה דתולה בפירושא של התוספת בזבחים (דף י"ט ע"ב, ד"ה עמידה מן הצד), ושם בתוספת ד"ה וליתב, לאו ישיבה ממש קאמר דאין ישיבה בעזרה אלא סמיכה, עכ"ל. דלהמגן אברהם בכל מקום דבעי עמידה, סמיכה לאו עמידה הוא, והא דבעזרה הוי עמידה כמבואר בתוספת הנ"ל וליתב, היינו משום דשם אינו אסור רק מפני כבוד השכינה. ולהתומים בכל מקום סמיכה לא הוי כישיבה כמו שהוא לענין ישיבה בעזרה, רק לענין עבודה אמרינן דלא הוי עמידה, דאם לא כן קשה למה לי קרא לעמוד לשרת למצוה, דלעיקוב איכא קרא אחרינא כמבואר בזבחים (דף ק"ג ע"ב) הפסוק ושרת ככל אחיו העומדים שם (שופטים יח ז), אלא ודאי דהוא בא לאסור גם סמיכה, עיין בדבריהם.

והנה אף אני אענה חלקי, דהנה באמת מדברי התוספת ד"ה עמידה מן הצד הנ"ל, וודאי מבואר כהמגן אברהם, רק לעומת זה התומים הביא סיעתא ממקומות אחרים, והנה באמת זה תולה בהשני תירוצים של תוספת (זבחים ט"ז ע"א, ד"ה מושב) דהקשו קושיא זו, למה לי קרא למצוה תיפוק ליה דאפילו בלאו עבודה אין ישיבה בעזרה. ותירצו שני תירוצים, תירוץ אחד דאין ישיבה בעזרה לאו דאורייתא. ועוד

תירצו דאיצטריך לעובד נ בפנים מאירות. ולדעתי ד השרי מסאני שהוא כע דמשני ר' חנינא במגילו עומד ולא יושב אלא שוחזו הראשון של תוספת הנ"ל לשאר דברים, מה שאין יש חילוק, ודו"ק. ועיין בח ד"ה אין ישיבה בעזרה, לישב לצורך עבודה נ

והנה לי הפעוט נראה מהא דאיתא בס תברכו (נשא ו"ג) בעמידה צריך כו', עיי"ש. והנה נ קמא, הא מגופא דקרא ולברך בשמו, הרי איתקי דמפורש ביה לעמוד, ונ ותנא קמא. והנ"ל בזה, ו ר' נתן דאמר אין צריך לג דהלא בזבחים (דף ט"ז ו) ויושב דכשר בבמה מנא לעמוד לפני ה' לשרתו, י עד כאן. ואם כן אם ל עמידה רק משירות, אם דלא בעינין עמידה רק י בנשיאות כפים דמקדש מגזירה שוה דאלה יעמד אף נשיאת כפים דגבוי במקדש, ואם כן איך א והוא קושיא עצו

ומיהו י"ל דאף מהיקי בכל מקום כו' כפים דמקדש לא צריך בעזרה. מיהו הא יש ל ועמידה מן הצד, ולפי ותנא קמא בפלוגתא דו ותנא קמא בזבחים (דן

וּלְכַתֵּף הַשְּׁנִיִּית חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עֲמֻדֵיהֶם
 שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: ^{טו} וְלִשְׁעַר הַחֲצָר מִסְךְ
 עֲשָׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
 מְשֹׁר מַעֲשֵׂה רֶקַם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנֵיהֶם
 אַרְבָּעָה: ^{טז} מַפְטִיר כָּל־עֲמֻדֵי הַחֲצָר סָבִיב מְחַשְׁקִים
 כָּסָף וְזָהָב כָּסָף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: ^{יז} אַרְךְ הַחֲצָר
 מֵאָה בָּאֵמָה וְרַחֵב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה
 חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְשֹׁר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: ^{יח} לְכָל
 כָּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדֹתָיו וְכָל־יִתְדֹת
 הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: **ס ס ס**

170. יע"ו סימן. סל"ו סימן. ונפטירין וה' נתן חכמה לשלמה במלכים א' סימן ה':

סדר תצוה

76. וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן

תר"א (יח) ארך החצר. שס ז: כג: נח. זכמים נט: (כ) ואתה תצוה. מגילה כט: ל. ויקחו אליך. נרכות מ. מנחות פו:

רש"י

י' למערב: (יז) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין ומשוקים ואדני נחשת אלא
 לזפון ולדרום אבל למזרח ומערב לא נאמר ווין ומשוקים ואדני נחשת לכך בא ולמד כאן:
 (יח) ארך החצר. הזפון והדרום שכן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים.
 חצר שבמזרח הימה מרובעת חמשים על חמשים שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מזרח
 פתחו בשפת ה' החינוכים של אורך החצר נמצא כלו בחמשים הפנימים וכלה ארכו ל' נמצאו
 כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן ורחב המשכן עשר אמות
 באמצע רוחב החצר נמצאו לו עשרים אמה ריוח לזפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן
 וכן למערב וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כ"ג): וקמה חמש אמות. גובה מחיצות

העמק דבר

(טז) תכ"ת וארגמן וגו'. מכיון למסך ההיכל, והוא כמו גוף המחיצות, דמשונים הרבה קלעי
 וכמעט גם לפרכת, אלא שהפרכת מעשה חושב
 ואינהו מעשה רוקס, אבל כולהו הווין בתכלת
 וגו', ולא כמו גוף המחיצות, דמשונים הרבה קלעי
 החצר מיריעות המשכן. ויש ללמוד דתחלת כניסה
 לקדושה אע"ג שהוא לא הגיע לעומק ועדיין הוא

טו וְלִשְׁעַר הַחֲצָרָה חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה קִלְעִים עֲמֻדֵיהֶם
 שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: ^{טו} וְלִשְׁעַר הַחֲצָר מִסְךְ
 עֲשָׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
 מְשֹׁר מַעֲשֵׂה רֶקַם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנֵיהֶם
 אַרְבָּעָה: ^{טז} מַפְטִיר כָּל־עֲמֻדֵי הַחֲצָר סָבִיב מְחַשְׁקִים
 כָּסָף וְזָהָב כָּסָף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: ^{יז} אַרְךְ הַחֲצָר
 מֵאָה בָּאֵמָה וְרַחֵב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה
 חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְשֹׁר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: ^{יח} לְכָל
 כָּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדֹתָיו וְכָל־יִתְדֹת
 הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: **ס ס ס**

החצר והוא רוחב הקלעים:
 אדני נחשת אלא לעמודי הק
 ושנאן: (ט) כ"ב כ"ד המע
 ועמודים: יתדת. כמין נגרי
 סביב סביב בשפוליהן כדי של
 ותלויין וכודן מכניד שפולי
 תקועין בדרך לכך נקראו יתו
 יתו
 (כ) ואתה תצוה. זך. בלי

מנחון ומתנהג כמו שראוי בהו
 כניסמו יש להקדש כדי שיגיע אל
 למקום קדשו, מש"ה בפתח
 שמראה זכירת כסא הכבוד,
 כשיעמוד בחצר עדיין הוא בחון
 מקום בכניסה יש לו להקדש,
 ס"פ ויקהל: (יז) כל עמודי הד
 ללא בא הכתוב אלא משום מזר
 דמכ"מ לא בחנם קָלַל כאן כל עמו
 בלאל ועשה צפוי ראשיהם
 מחשקים כסף, ומש"ה פירש ה
 כל עמודי החצר, ללמד שיש דב
 שלא היינו יודעים ממנה דכתיב זנ
 והיינו ראשיהם, וע"ע דיוק
 (יח) ארך החצר מאה באמד
 שהרי כתיב בקלעים מאה אמה
 שנמדד שטח האדמה של החצר
 של ה' אמה, ולא כמו ההיכל שלו
 הרצפה של ההיכל בשעת הקמה
 נמדד מן הלויים, ומש"ה ילא מות

חומר במחקר 23

א"ה נ"ג

בוצא יגזר וולא צין

אונקלוס

שמה

טו וְלַעֲבָרָא תִּגְנִינָא חֲמֵשׁ עֶסְרֵי סְרְדִין עֲמֻדֵיהוֹן תִּלְתָּא וּסְמִכֵיהוֹן תִּלְתָּא: טז וְלַתְּרַע דְרֵתָא פְּרָסָא עֶסְרִין אֲמִין תִּבְלָא וְאַרְגֻנָּא וְצִבְעָא וְהוֹרֵי וּבּוּיָן שְׁוִיר עוֹבֵד צִיר עֲמֻדֵיהוֹן אֲרִבְעָא וּסְמִכֵיהוֹן אֲרִבְעָא יז כָּל עֲמוּדֵי דְרֵתָא סְחֹר סְחֹר מְכַבְּשִׁין כְּסָף וְוִיהוֹן דְכֶסֶף וּסְמִכֵיהוֹן נְחֹשָׁא: יח אֲוִרְכָא דְרֵתָא מְאָה בְּאֲמִין וּפּוֹתֵיָא חֲמִשִּׁין בְּחֲמִשִּׁין וְרוּמָא חֲמֵשׁ אֲמִין דְּבוּיָן שְׁוִיר וּסְמִכֵיהוֹן דְּנְחֹשָׁא: יט לְכָל מְאֵנֵי מְשַׁבְּנָא בְּכָל פּוֹלְחֵינֵיהּ וְכָל סְפוּהֵי וְכָל סְבֵי דְרֵתָא נְחֹשָׁא: ס ס ס

כ וְאֵת תְּפַקֵּד יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבּוּן לָךְ מְשֹׁחַ זֵיתָא דְבָנֵי פְתִישָׁא

רש"י

החזר והוא רוח הקלעים: ואדניהם גחשת. להביא לפני המסך שלא מאמר לא נאמרו לפני נחשת אלא לעמודי הקלעים אצל לפני המסך של מין אחר. כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן: (יט) כָּל כָּל כָּל המושבן. שהיו נרכיבין להקמתו ולהורדתו כגון מקצות לתקוע יחדות ועמודים: יתדת. כמין נגרי נחשת עשוין ליריעות האהל ולקלעי החזר קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגזייתן ואיני יודע אם תחזיבן בארץ או קשורין ותלויין וכודן מכניד שפולי היריעות שלא יועו ברות ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ לכך נקראו יתדות ומקרא זה מסייעני (ישעיה ל"ג כ') אהל כל יטען כל יטע יתדותיו לנחש: הסלת פרשת תרומה

(כ) ואתה תצוה. זך. בלי שמרים כמו ששינו במנחות (דף פ"ו) מגרגרו בראש הזית וכו':

העמק דבר

מנחון ומתנהג כמו שראוי בחן, מכ"מ במחלת כניסתו יש להתקדש כדי שיעבד אה"כ בזמן מאוחר למקום קדשו, מש"ה בפתח החזר יש תכלת שמראה זכירת כסא הכבוד, אע"ג שאה"כ כשיעמוד בחצר עדיין הוא בחן לגבי היכל, מכל מקום בכניסתו יש לו להתקדש, וע' מש"כ להלן ס"פ ויקהל: (יז) כ"ל עמודי החצר וגו'. פרש"י דלא בא הכתוב אלא משום מורח ומערב, ונראה דמכ"מ לא באנוס קלל כאן כל עמודי, והיינו שהעלה בכלל ועשה לפי ראשיהם ג"כ והם בכלל ממושקים כסף, ומש"ה פירש הכתוב עוד הפעם כל עמודי החצר, ללמד שיש דבר בחשוקיהם מה שלא היינו יודעים ממה דכתיב בעמודי לפון ודרום, והיינו ראשיהם, וע"ע דיוק המקרא שם: (יח) ארך החצר מאה באמה וגו'. הוא מיותר שהרי כתיב בקלעים מאה אמה אורך, אלא ללמד שנמדד שטח האדמה של החצר בפני עצמו בחבל של ג' אמה, ולא כמו ההיכל שלא היה נמדד שטח הרצפה של ההיכל בשעת הקמה, אצל החצר היה נמדד מן הלויים, ומש"ה ילא מותרות אורך הקלעים

מאה מאורך שטח החצר וכמש"כ לעיל י"א: ואדניהם גחשת. מיותר, ונראה דכאן הפירוש יסודות של החצר, כל הנדרש ומעמידיו היו הכל נחשת ולא ברזל, והוא מכונה בלשון לפני, כמו ארץ שמעמיד. והיינו דמפרש עוד לכל כלי המשכן בכל עבודתו, פירוש כלי ממכות שנדרש לעבודתו לא היה ברזל אלא נחשת, כמו בבית המקדש:

→ (כ) ואתה תצוה וגו'. כלל פרשה זו נפלאה, לצד לשון ואתה תצוה שצד עמדו הראשונים ע"ז, עוד עיקר הפרשה אין כאן מקומה בחן מעשה המשכן, ויותר היה מקומה אחר מעשה המנורה עכ"פ, גם לשון ויקחו אליך, אינו מבואר מה זה, והרמז"ן כ' שהזכיר שיבאוהו לפניו ומשה יראה אם הוא זך וכתיב כראוי, ואינו אלא פלא, וכי לא נאמנו פקידי המשכן על זה, ומה יהיה אחרי מות משה, עוד יש להעיר על מאמר חו"ל בויקרא רבה ס"פ אמור פל"א עה"פ לו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך, הה"ד ראשך עליך ככרמל וגו' מלך אסור ברהטים, ומפרשי מלך זה משה כו', ומסיים אמר הקב"ה

זֵית וַךְ בְּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: כֵּא בְּאֵהָל
 מוֹעֵד מְחֻיץ לְפָרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוֹת יַעֲרֹךְ
 אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֶּקֶר לִפְנֵי יְהוָה
 חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ל

תו"א וך בתית למאור. מנמות פו: להעלות נר. שבת כא. (כא) באהל מועד. מנמות פו: יערך אותו. מנמות
 פס: מערב עד בוקר. פסמים נט. יומא טו. זמנים יא: מנמות פט.

רש"י

בתית. הימים כותש במכתשת ואינו טוחנן בריחים כדי שלא יהא צו שמרים ואחר שהוציא טפה
 ראשונה מכניסן לריחים וטוחנן. והשמן השני פסול למנוחה וכשר למנוחה שנאמר כחית למאור
 ולא כחית למנוחה: להעלות נר תמיד. מדליק עד שמהא שלהבת עולה מאליה (שבת כ"א):
 תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שאתה אומר (במדבר כ"ח ו') עולת תמיד ואינה אלא
 מיום ליום. וכן במנחת חביטין נאמר (ויקרא ו') תמיד ואינה אלא מחליתה בבקר ומחליתה בערב.
 אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא: (כא) מערב עד בקר. מן לה מדה שמהא
 דולקת מערב ועד בקר. ושיערו חכמים חזי לוג ללילי טבת הארוכין וכן לכל הלילות ואם יוותר

העמק דבר

למשה, משה מלך עשימך ואין דרך מלך לעשות
 בעצמו לו לאחרים לעשות בשבילך, וזה מדרש
 פליאה והלא כל המורה בא צווי משה לישראל
 בשם ה' ולמה זה נתעוררו לדרוש כן צו הפרשה,
 ומה שייך מנזח המעשה למשה יותר מכל ישראל.
 אבל יסוד הדבר למדנו ע"י ציבור עוד מאמר
 ברצה פ' זו ואתה הקרב אליך, ה"ד לולי מורתך
 שעשעי אז אצדתי בעניי, בשעה שאמר הקב"ה
 למשה ואתה הקרב אליך הרע לו כו' א"ל תורה
 נתתי לך שאלולי היא לא בראתי עולמי כו', והנה
 לא גודע עיקר התרעומת מנ"ל לחו"ל שרע
 למשה, ותו אם הרע למשה אין זה פיוס כ"כ,
 שהרי אינו דומה להנה שהיא לאהרן ולזרעו ואין
 לזולתו חלק בה, משא"כ המורה ניתנה לכל ישראל
 כמו למשה ולזרעו, אלא משה בעצמו היה שליח
 וכה שמינחן על ידו, ואין זה שייכות לזרעו כלל.
 אלא הענין בכל זה דיש לדעת דאור התורה שהוא
 חלית המשכן ועיקר המשרה שכינה בישראל, בא
 בשפע ע"י אמנעות שני כלי קודש, היינו הארון
 והמנורה, ונשתנו פעולותיהם, הארון בא ליעוד
 הדברים שכתב וגם לזווי בקבלה בע"פ וכמש"כ

לאהרן לאדלקא בו
 יסדר יתיה אהרן וכן

דמשה מפי ה' מכ"מ א
 נדרך לו לסבא, והיה ג
 שגולתם בתורה לא היה
 היה נעלה בכח הפלפול ל
 בקבלה, ע"י ההכרח והו
 דל"מ לא ניתנה תורה ל
 נהג בה טובת עין ונחני
 לפלפול בעלמא, ואהרן
 לדמות מילתא למילתא ו
 דבר ה' לאהרן כפי שמיני
 ועיקר ההוראה בשעתו ל
 בפלפול אלא ע"י סבא
 ובה הכח היה אהרן ית
 פעם אחת על משה ב
 וע"ע מש"כ בס' במדב
 דברים י' ו' שהיו משה וא
 בישראל זה בכחו וזה
 מיוחד לכח החידוש והפיו
 כח המנורה שיאיר לו ה
 ראוי שמה יעקוק בע
 שישראל עשו צרכי משה
 פ' אמור הנ"ל דלהכי
 בשבילך, אלא מ"מ לו ו
 בעצמך מפני שאתה מל
 לישראל מדה זו של הפ
 יצואר ריש ס' דברים,
 ישראל, זהו כלל ציבור
 הוספנו בזה לפי הענין.
 ישר לצבור מאמר חז'
 סמיכות הפרשיות, וכמו
 שכל זה בא פיוס למשה,
 ואתה הקרב אליך וגו',
 שהכינו הקב"ה לאהרן

(א) וזהו ענין מאמר ו"ל
 מוכרחים לדורות
 וקרא

לְאַהֲרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינְיָא תְּדִירָא: כֵּא בְּמִשְׁכַּן וּמְנָא מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא דִּי עַל סְהַדוּתָא יְסֻדְרָא יְתִיהָ אַהֲרֹן וּבְנֵיהּ מִרְמָשָׁא עַד צִפְרָא קָדָם וְיִ קָם עֲלֵם לְדִרְיָהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

העמק דבר

ה' מאמר זה למשה שהוא פיוס בזה שזה החלק הנעלה של החידוש והפלפול, ניתן רק למשה ולורעו עד שאני מוהירך שאתה מצוה את בני ישראל ויקחו אליך וגו', שהוא שייך אך אליך, וצוה גדול כמו מכת אהרן, דלע"ג דכה אהרן גם צמורה רצ בצבא ובהוראה, מ"מ אינו דומה מעלת כח החידוש לכת ההוראה, באשר ההוראה הבאה מכת דמיון מילתא למילתא אינו מוכרת, ואפשר שיצא רעהו וחקרו וידמה באופן אחר (א), וצוה נתפיים משה, והיינו שהביא המדרש מקרא לולי תורתך שעשועי וגו', ואין פ"י שעשעי לשון שמוק ושעשועים ח"ו, אלא כמהפך ומסלסל בהם כמו אדם המשחטשע בדבר, וזהו דרך הפלפול: **כתבית דמאוד** - בשעה שנכתת יהא מתחלה לזורך המאור, דיש נ"מ צמעשה השמן דשמן בעצם מר מצשר הזית עלמו, ומשימים בם עשבים וכדומה שמוקקים אוחו, אבל אם מתחלה נכתת למאור, הרי הוא נקי מכל עירוב: **דלע"א דתמיד** - לא לפעם ראשונה נכרך לזות לכל ישראל, שהרי צ"ל לזה נכתת הנשיאים, אלא לאחר שיכלה זה השמן: **(בא) חקת עורם דדורותם מאת בני ישראל** - גם אחרי מות משה, ויהי הנרות מועלת לגדולי ישראל בשעתן, ואם לא היה משה נזהג טובת עין וטמנה לישראל היה זרעו מיהא צוה הכח, וגם היה ניתן דוד אחר זה הכח לאדם גדול מישראל אחר, וכדאי' ריש סנהדרין [כ"א צ'] אלמלא ניתן למשה היה ניתן ע"י עורא וכו', ולא על תורה שכתב קאי, אלא על פלפולה של תורה וכמש"כ ריש ספר דברים בהר"ד, מ"מ חובה על כלל ישראל להביא מתרומת הלשכה, ממקום שצ"ל לכלל קרבנות צבור לפרנסת כל ישראל, יציאו גם שמן למאור להאיר עיני גדולי הדור בתורה, דזה הכח הוא משמרת לישראל כמש"כ בכ"מ:

דמשה מפי ה' מכ"מ אחר ששמע טוב לא היה נכרך לו לצבא, והיה גדול בישראל כמשה, אלא שגדולתם בתורה לא היה באופן אחד, דכח משה היה נעלה בכח הפלפול לחדש דבר מה שלא שמע בקבלה, ע"י ההכרח והפלפול, וכדאי'תא צנדרים דל"ח לא ניתנה תורה אלא למשה ולורעו ומשה נהג זה טובת עין וטמנה לישראל, ומסיק ההוא לפלפול בעלמא, ואהרן היה נעלה בכח הסברה לדמות מילתא למילתא ולכוין האמת, וזה על פי דבר ה' לאהרן בפ' שמיני ולהורות את בני ישראל, ועיקר ההוראה בשעתו אי אפשר לחדש כל שאלה בפלפול אלא ע"י סברה ולדמות מילתא למילתא, וצוה הכח היה אהרן יחיד באותו דור עד שעלה פעם אחת על משה צמעשה דשעיר החטאת, וע"ע מש"כ בס' צמדבר בפרשת מקושש ובס' דברים י' ו' שהיו משה ואהרן שני ראשי סנהדראות בישראל זה בכחו וזה בכחו, ואחר שמשה היה מיוחד לכח החידוש והפלפול ע"כ נדרש לו צימוד כח המנורה שיאיר לו הדרך להגיע לאמת, והיה ראוי שמשה יעסוק בעצמו בהכנת השמן, אלא שישראל עשו כרבי משה, כ"ז למדו חז"ל צרכה פ' אמור הני"ל דלהכי כתיב ויקחו אליך היינו בשבילך, אלא מ"מ לו את בני ישראל ולא אתה בעצמך מפני שאתה מלך, [אכן אחר שנתן משה לישראל מדה זו של הפלפול בעבר הירדן כאשר יצואר ריש ס' דברים, שייך מצוה דמנורה לכל ישראל], וזה כלל ציבור אוחו מאמר, ובפ' אמור הוספנו צוה לפי הענין. ומעתה אנו צאים בדרך ישר לצבור מאמר חז"ל כאן שנתקשה לחז"ל סמיכות הפרשיות, וכמו שקשה לנו, והעלו חז"ל שכל זה צ"ל פיוס למשה, דקודם שאמר ה' למשה ואתה הקרב אליך וגו', והודיעו מעלה הפנימית שהכינו הקצ"ה לאהרן לקדושת העבודה, הקדים

הרחב דבר

(א) וזהו ענין מאמרס ז"ל בעירובין דנ"ב שאול לא גלי מסכת, לא שהורה שלא כדין ח"ו, אלא שהוראומיו לא היו מוכרחים לדורות, ולא נעשו משנה, משא"כ דוד שהיה מחוקק וצ"ל מכת החידוש והפלפול שהוא מוכרת ונקרא גלי מסכת, ויצואר יותר בס' דברים פ' צרכה (ל"ג י"א בהר"ד):